

**ANKETA POSLODAVACA 2008/09
REZULTATI ISTRAŽIVANJA**

Podgorica, februar 2009. godine

IZDAVAC

Zavod za zapošljavanje Crne Gore

ZA IZDAVACA

Zoran Jelic

KOORDINATOR PROJEKTA

Nada Radovanic

CLANOVI TIMA

Nada Radovanic

Božidar Šišević

Mr Mira Cerovic

Katarina Komatina

Darko Pekovic

Aleksandra Rackovic

Sanja Petrovic

INFORMATICKA PODRŠKA

Sonja Jovanovic

KOMPJUTERSKA PRIPREMA, ŠTAMPA I LEKTORISANJE

Studio MOUSE

Podgorica

TIRAŽ

200 primjeraka

S a d r ž a j:

1. Uvod

- 1.1. Istorijat Ankete poslodavaca
- 1.2. Uzorak i metodologija
- 1.3. Rezultati istraživanja

I DIO – Opšti podaci o poslodavcima – Prikaz i analiza uzorka

II DIO – Zapošljavanje u 2008. godini

- 11.1. Broj zaposlenih na dan anketiranja i
 prosječan broj zaposlenih u 2008. godini
- 11.2. Broj zaposlenih prema vrsti djelatnosti

12. Obrazovna struktura zaposlenih na dan anketiranja

13. Obuka i usavršavanje zaposlenih

14. Priliv zaposlenih u 2008. godini

15. Deficitarna zanimanja

15.1. Radna mjesta na koja poslodavci nisu mogli nikog da zaposle

- 15.a. Koji su razlozi deficitarnosti kadrova
- 15.b. Broj deficitarnih zanimanja i broj radnika
 - 15.b.1. Struktura deficitarnih zanimanja po djelatnostima
 - 15.b.2. Struktura deficitarnih zanimanja po stepenu strucne spreme
 - 15.b.3. Struktura deficitarnih zanimanja po starosnoj dobi
 - 15.b.4. Opšta i posebna tražena znanja, vještine i kompetencije

16. Viškovi radne snage

III DIO – Ocekivano zapošljavanje u 2009.

17. Ocekivani broj zaposlenih (u toku sezone)

18. Ocekivane promjene u zaposlenosti u ukupnom broju zaposlenih u narednih 12 mjeseci

IV DIO – Saradnja sa Zavodom za zapošljavanje

19. Barometar zaposlenosti

V REZIME

VI ZAKLJUCCI I PREPORUKE

VII PRILOZI:

- Upitnik za poslodavce
- Tabele

1. Uvod

1.1. Istorijat Ankete poslodavaca

Od 2003. godine, kada je uradjeno prvo istraživanje, Anketa poslodavaca se ustalila kao redovno godišnje istraživanje. Ova studija sadrži rezultate petog istraživanja. Ovo je najvažnije istraživanje koje realizuje Zavod svojim kadrovima i istovremeno najvažnije istraživanje ove problematike u Crnoj Gori. Obzirom da je od prvog, u istraživačkom smislu, predjen prilično dug put, smatramo korisnim da se osvrnemo na taj put, objasnimo šta je u međuvremenu uradjeno i gdje se sada nalazimo, gdje su glavni problemi i kako ih prevazilaziti.

Razloga za pokretanje ovog istraživanja bilo je više: sa procesom privatizacije, prestrukturiranja privrede i dinamiziranjem privrednog razvoja, situacija na tržištu rada postajala je sve složenija. U međuvremenu je nastao veliki broj malih i srednjih preduzeca koja imaju specifične potrebe za radnom snagom. Nestanak i prestrukturiranje velikih preduzeca u industriji, na jednoj strani, i ubrzani razvoj sektora usluga, na drugoj, uticali su na to da je prilično veliki broj radnika u industriji ostao bez posla za koje je bilo teško naci zaposlenje bez dodatnog obrazovanja i obuke. Istovremeno se prilično radikalno promijenila tražnja za radnom snagom. Kao rezultat divergentnih procesa na tržištu rada, u realnom životu, sve je teže uskladjivati ponudu i tražnju za radnom snagom. Ovakvi procesi su uticali na narastanje strukturne nezaposlenosti.

U ovakvoj situaciji, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, kao institucija zadužena da utice na uskladjivanje ponude i tražnje za radnom snagom, nije posjedovao adekvatne i blagovremene informacije od poslodavaca o njihovim problemima, planovima, željama i potrebama, pa je najčešće svojim programima i mjerama djelovao *post festum*.

Drugi važan cilj ovog i ovakvog istraživanja je da se kroz opširan upitnik i intervju omogući neposredni kontakt i bolje međusobno upoznavanje predstavnika Zavoda i poslodavaca, što doprinosi sticanju povjerenja kao jednom od glavnih uslova za uspješan rad i saradnju.

Govoreći u ovom duhu, Anketa predstavlja redovno godišnje konsultovanje poslodavaca u cilju ostvarivanja neposrednog kontakta i prikupljanja ključnih informacije o poslodavcima i njihovom gledanju na najvažnija pitanja radne snage kako zaposlenih tako i nezaposlenih lica. Istraživanja ovog tipa su uobicajena i realizuju se, praktično, u svim zemljama EU i najčešće ih sprovode nacionalne službe zapošljavanja.

Do sada sprovedena istraživanja svrstavaju se u kategoriju opštih / sveobuhvatnih anketa. Ove vrste anketa baziraju se na relativno velikom uzorku; sprovode se na državnom nivou i pokrivaju sve sektore.

Najveci izazovi pri sprovođenju ankete poslodavca su:

Nema baze podataka poslodavaca

U Crnoj Gori nije bilo slicnog istraživanja na koje bi se mogli osloniti i koje bi bile od pomoci, tako da se krenulo, prakticno, sa "ledine". Najveci problem u realizaciji istraživanja od njegovog iniciranja do danas, predstavlja nesredjena baza podataka poslodavaca i tim uzrokovan problem konstruisanja adekvatnog uzorka. Upravo zbog toga, prvo istraživanje obilježio je problem izgradnje baze podataka o poslodavcima. Jedini izvor informacija o poslodavcima u to vrijeme bio je spisak Centralnog registra Privrednog suda (CRPS). Kada je uraden probni/kontrolni uzorak na osnovu adresa iz CRPS i pokušao se uspostaviti kontakt sa odabranim poslodavcima, pokazalo se da preko 50% poslodavaca nema na naznacenoj adresi, niti je bilo traga šta se sa njima desilo – da li su se samo registrovali na papiru a fakticki nikada nijesu profunkcionisali i koliko je takvih, da li su poceli sa radom i ubrzo prestali a nijesu ugasili firmu, ili su promijenili adresu, izvršili preregistraciju sl. Od preko 15.000 registrovanih, uspostavljen je kontakt sa oko 10.000 poslodavca. Odluceno je da uzorak obuhvati 2.100 aktivnih poslodavaca, što je cinilo oko 10% svih poslodavaca, što se smatra reprezentativnim uzorkom. Ovo je bio signal da Zavod mora poceti sa kreiranjem svoje baze podataka o poslodavcima.

Ne zadržavanje podataka u bazi vec stalno provjeravanje i inoviranje podataka

U drugom istraživanju, u uzorku je zadržan prakticno isti broj i veliki broj istih poslodavaca iz uzorka iz 2003. godine, i primijenjen slican metod odabira. Istovremeno nastavljen je proces sredjivanja, cišćenja i dopune baze podataka o poslodavcima.

Unapredenje uzorka zbog razvrstavanja preduzeca po regionalnom i lokalnom principu.

I uzorak u trecem i cetvrtom istraživanju sadržao je približno isti broj poslodavaca, ali je pri konstruisanju uzorka primijenjen metod proporcionalne zastupljenosti po sljedecim kriterijumima/obilježjima – velicini poslodavaca (prema broju zaposlenih), regionalnoj (opštinskoj) zastupljenosti i proporcionalnoj zastupljenosti po djelatnosti. Ovako strukturirani uzorak pokrivao je preko 60% ukupne zaposlenosti, sve djelatnosti i opštine. U realizaciji uzorka, medjutim, zbog teškoca u pronalaženju poslodavaca, došlo je do odredjenih odstupanja od planiranog u smislu vece zastupljenosti mikro i malih preduzeca i nadproporcionalne zastupljenosti trgovine. Takode, javio se i dodatni problem obucavanja i usmjeravanja za izradu još 7 regionalnih anketa i analiza .

Novi upitnik

Zadnje(peto) istraživanje predstavlja novo iskustvo, ugradjivanje novih znanja i pobošanje tehnickih mogucnosti. Ono što je novina Ankete 2008/2009 jeste **novi upitnik**, prilagoden novonastaloj situaciji i novim zahtjevima prema Zavodu kao instituciji koja treba da pruži odgovore na mnoga pitanja u vezi tržišta rada. Zatim, ovo

istraživnje predstavlja najveći pojedinačni pomak u svim elementima, i podiže se na nivo sličinih istraživanja u mnogo razvijenijim sredinama. Ovo prije svega zbog toga što je većina saradnika u timu prošla temeljnu i sistematsku obuku i značajno je poboljšana baza podataka o poslodavcima. Istovremeno, u saradnji sa stranim ekspertima, unaprijeđen je metod uzorkovanja i sam uzorak u smislu što adekvatnije zastupljenosti: po regijama (opštinama), veličini poslodavaca i zastupljenosti po djelatnostima. Takođe su poboljšani: upitnik, struktura istraživanja, tehnička prezentacija i sam kvalitet analize.

1.2. Uzorak i metodologija

Obzirom da je ovo obimno i, praktično, jedino istraživanje ove vrste u Crnoj Gori, nastojalo se dobiti što više dragocjenih informacija koje mogu biti od koristi ne samo Zavodu već i širem krugu korisnika i da, istovremeno, uzorak bude reprezentativan.

Imajući u vidu da je glavna svrha istraživanja da posluži potrebama Zavoda u koncipiranju raznih programa obuke, usavršavanja, obrazovanja i zapošljavanja, kao glavni kriterij u definisanju uzorka tj. njegove reprezentativnosti uzet je broj **zaposlenih**. Planirano je da se u narednih nekoliko godina uzorkom pokrije 80% i više zaposlenih, čime bi se ispunio i najstrožiji kriterij reprezentativnosti.

Planirani uzorak za 2008 god trebao je da uključi 10% od ukupnog broja poslodavaca i 70-80%, od ukupne zaposlenosti u aktivnim preduzecima.

Polaznu osnovu istraživanja predstavljali su podaci Zavoda za zapošljavanje, revidirani podacima iz Centralnog registra Privrednog suda i dopunjeni licnim kontaktima sa poslodavcima.

Predviđeno je da uzorkom bude obuhvaćeno oko 80% registrovane zaposlenosti u Zavodu, a da broj obuhvaćenih preduzeca bude od 10-15%.

Prema ovom kriterijumu odabrano je 3.324 poslodavca, a anketirano 3.049, što je 91,73% uspješnosti realizacije.

Uzorkom je obuhvaćeno 3.049 poslodavca, od ukupno 26.000 aktivnih, što čini oko 12% poslodavaca.

Prema podacima Zavoda, broj zaposlenih u aktivnim preduzecima je 130.000 (baza poslodavaca sa kojima Zavod saraduje).

Uzorak ankete obuhvata 82% zaposlenosti. Ovako realizovani uzorak je za oko 1.000 poslodavaca veći od uzorka iz 2007. godine, a pokrivenost zaposlenih veća za 15%¹.

Da bi se ostvario što veći stepen pokrivenosti zaposlenih, reprezentativni uzorak uključuje praktično sve poslodavce koji imaju 5 i više zaposlenih. Takođe su ispoštovani kriterijumi u dovoljnoj mjeri zastupljenosti poslodavaca iz nerazvijenih područja i manjih opština kao i reprezentativnost zastupljenosti djelatnosti koje imaju najveći značaj za razvoj (turizam i preradivačka industrija). U uzorak su uključeni poslodavci iz svih opština, svih djelatnosti klasifikovani po međunarodnim klasifikacijama, svih oblika organizovanja i svih oblika svojine. Po veličini, poslodavci

¹ Zavod analizira podatke aktivnih poslodavaca i onih sa kojima saraduje, a prema Monstatu ukupan broj preduzeca u Crnoj Gori je 40.520, broj zaposlenih u tim preduzecima 212.700, te bi naš uzorak u odnosu na ove podatke bio: 7,52% preduzeca i 50,10% ukupne zaposlenosti

u uzorku su grupisani u četiri kategorije, shodno EU definiciji i to – mikro, mala, srednja i velika preduzeća.

Ovakvo strukturirani i realizovani uzorak može se smatrati reprezentativnim.

Radi kontinuiteta i uocavanja eventualnih trendova, u svakom istraživanju zadržan je prilično veliki broj istih poslodavaca i određeni broj istih pitanja (zaposlenost u prethodnoj i procjena kretanja zaposlenosti u tekućoj i narednoj godini, struktura očekivane zaposlenosti po nivoima obrazovanja, zanimanjima i djelatnostima). Najveća pažnja u analizi posvećena je onim pitanjima koja su od najveće važnosti za rad Zavoda – za kreiranje određenih mjera i programa. Ovo se posebno odnosi na anlaizu očekivanih viškova i manjkova/deficit radne snage po različitim obilježjima. U svakom novom istraživanju, također, postoji nekoliko novih pitanja kojima se želi posebno osvijetliti neki aktuelni problem ili je u toj godini od posebnog interesa za Zavod (npr. zainteresovanost za zapošljavanje teže zapošljivih lica, zapošljavanje penzionera i ucestalost nestandardnih oblika zapošljavanja).

Prikupljanje podataka u svim istraživanjima obavljeno je putem detaljnog anketnog upitnika i standardizovanog intervjua „licem u lice” („face-to-face”), realizovanog od strane dobro pripremljenih i obucenih anketara. Za anketiranje je angažovano 160 anketara, nezaposlenih lica sa višim nivoom obrazovanja, i to pretežno ekonomisti, pravnici i njima srodna zanimanja. Ovakav izbor anketara je urađen iz dva razloga: provo, anketa/upitnik je prilično složen, i drugo željelo se da nezaposleni anketari uspostave kontakt i upoznaju što širi krug preduzeća i poslodavaca sa ciljem da ce nastavi sardnja i tako povecaju izgleda za zaposlenje. Znacajan broj anketara su ranijih godina ucestvovala u ovom istraživanju i prošla obuku. Ipak, svi anketari su, zbog novog upitnika prošli trodnevnu obuku. Obuku su realizovali kadrovi ZZZ - obuceni treneri i koordinatori na Projektu.

Anketiranje na terenu organizivoano je, praceno, kontrolisano i objedinjeno od strane regionalnih koordinatora, a njihov rad nacionalni koordinator. Anketiranje je podrazumijevalo dobru pripremu u trajanju od mjesec dana, anketiranje, takode mjesec dana kao i unos mjesec dana i izrada svih izvještaja i analiza dva mjeseca, zatim štampa i marketing, ukupno sve aktivnosti šest mjeseci.

Projekat je realizovan kadrom Zavoda za zapošljavanje. Najveci broj saradnika na istraživanju prošao je specijalno pripremljenu obuku vezano za sve faze. Obuka je organizovana u okviru CARDS programa - Projekat zapošljavanja (CARDS employment project) a izvodili su je veoma kompetentni strani eksperti. Kompletnu informaticku podršku je pružio Sektor za informatiku Zavoda..

Pored analize na nacionalnom nivou, pripremaju se i analiza na regionalnom (po klasifikaciji Zavoda) i lokalnom (opštinskom) nivou, ciji je zadatak da se detaljnije sagledaju specificnosti tržišta rada i zapošljavanja na ragionalnom odnosno lokalnom nivou.

Pripremu, pracenje i realizaciju regionalnih anketa koordinira Centar za ljudske resurse .

Treba, takodje, napomenuti da se istovremeno sa ovim istraživanjem realizovalo i još jedno istraživanje u saradnji sa NVO sektorom: Sezonsko zapošljavanje gimnazijalaca i maturanata. Primijenjena je slicna metodologija – anketni upitnik i

intervju sa poslodavcima. Obavljen je intervju sa oko 1.000 poslodavca tako da su ova istraživanja komplementarna i međusobno se dopunjuju.

Analiza Ankete se sastoji iz četiri dijela:

1. U prvom dijelu predstavljena je i kratko komentarisana struktura poslodavaca iz Zavodove baze podataka koji su ušli u uzorak po različitim obilježjima- obliku organizovanja, obliku svojine, vremenu osnivanja i djelatnostima;
2. U drugom dijelu predstavljeni su razni aspekti zaposlenosti, zapošljavanja, kvaliteta radne snage i viškovima u 2008. godini;
3. U trećem dijelu daje se pregled očekivanog zapošljavanja u 2009. sa detaljnom strukturom po nivoima obrazovanja, djelatnostima i zanimanjima.
4. U četvrtom dijelu, obraden je aspekt saradnje poslodavaca sa Zavodom, nastojeći pritom da se prikupi što više predloga za unapredjenje saradnje u budućnosti.

1.3. Rezultati istraživanja

Anketiranje poslodavaca sprovedeno je krajem 2008. godine, tj. u vrijeme kada se u svijetu i kod nas govorilo o globalnoj ekonomskoj krizi. Međutim, nije se znalo dovoljno o opsegu globalne krize niti o njenim stvarnim efektima na crnogorsku privredu. U to vrijeme bio je prisutan blagi optimizam u smislu da će Crna Gora biti pošteđena težih posljedica. Međutim, u rasponu od nekoliko mjeseci, pokazalo se da je globalna kriza daleko ozbiljnija nego što je iko očekivao i da je crnogorska privreda ranjivija nego što se pretpostavljalo. Ovo se naglašava zbog toga što i rezultate ovog istraživanja treba posmatrati u svjetlu ovih činjenica. Najvjerovatnije bi prognoze poslodavaca o novom zapošljavanju i viškovima radne snage danas bili nešto drugaciji (nepovoljniji) od onih saopštenih u vrijeme sprovođenja ankete. No, to će pokazati analize ankete naredne godine.

I DIO

Opšti podaci o poslodavcima – PRIKAZ I ANALIZA UZORKA

Primjenjujuci dogovoreni metod uzorkovanja i princip da uzorkom budu obuhvaceni, prakticno, svi poslodavci koji imaju više od 5 zaposlenih, u velikoj mjeri je uticalo na strukturu poslodavaca u uzorka po drugim obilježjima.

U tabeli br 1. predstavljeni su **poslodavci u realizovanom uzorku po velicini**, svrstani u 4 grupe – mikro, mala, srednja i velika. Iz tabele se jasno vidi da po broju poslodavaca najviše ucestvuju mikro (od 1 do 9) i mali poslodavci (od 10 do 49) zaposlenih. Njihovo ucešće je približno jednako i iznosi 43,3% i 41,1% respektivno, što skupa cinu 84,4%.

Sa procentom od 38,1%, na trecem mjestu su poslodavci srednje velicine, što pokazuje da u CG postoji znacajan broj firmi srednje velicine. Poslodavci koji imaju preko 250 zaposlenih ili velika preduzeca, cine svega 1,8%, od ukupnog broja.

Sasvim je drugacija slika ako se poslodavci **posmatraju po broju zaposlenih**. Prema broju zaposlenih na prvom mjestu su poslodavci srednje velicine - oni koji imaju od 50 do 249 zaposlenih - 13,8%. Poslodavaca ove kategorije ima 38,1% zaposlenih. Na drugom mjestu su veliki - samo 1,8% velikih ima 30,6% zaposlenih.

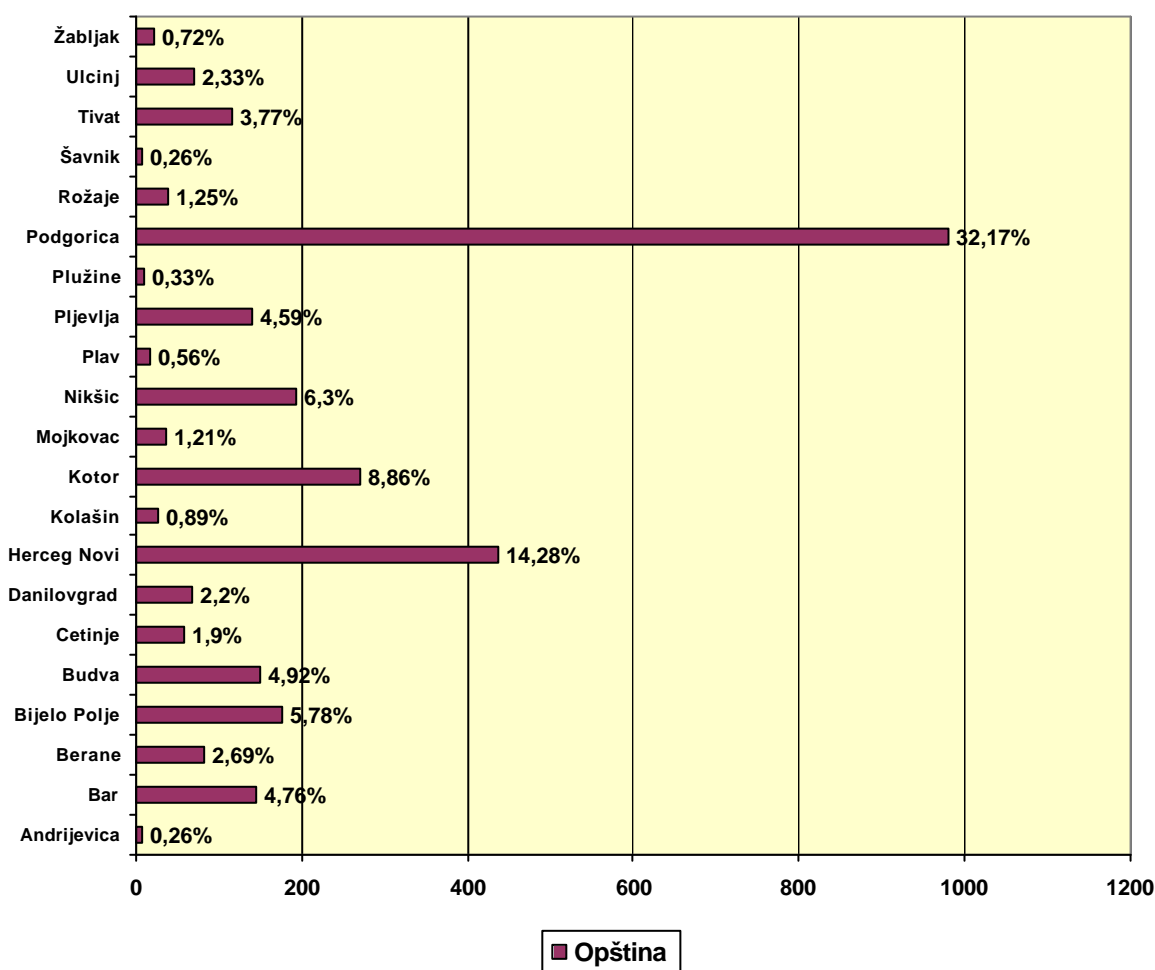
Tabela br.1. Poslodavci u uzorku svrstani po velicini i broju zaposlenih

OPŠTINA	Poslod Od 1-4 zapos.	BrZap od 1-4	Poslod od 5-9 za p.	Br.zap Od 5-9	Poslod. Od 10-49	br. Zap. Od11-49	Poslod. od 50-249	BrZap. Od 50- 249	Poslod. sa < 250 zap.	Br.250 zap.	Br.Poslod av.	Ukupn BrZap
ANDRIJEVICA	1	3	1	6	5	132	1	76	0	0	8	217
BAR	0	0	47	312	68	1422	26	2310	4	2276	145	6320
BERANE	9	30	9	65	47	991	16	1680	1	326	82	3092
BIJELO POLJE	2	7	53	357	96	2217	24	2132	1	358	176	5071
BUDVA	3	6	62	381	62	1229	20	1731	3	1189	150	4536
CETINJE	1	3	12	83	25	592	20	1733	0	0	58	2411
DANILOVGRAD	12	40	19	124	27	628	9	832	0	0	67	1624
HERCEG NOVI	163	490	128	838	114	2189	25	2527	5	2668	435	8712
KOLAŠIN	1	4	12	79	12	260	2	209	0	0	27	552
KOTOR	103	285	76	502	64	1186	27	2811	0	0	270	4784
MOJKOVAC	0	0	10	76	23	493	4	411	0	0	37	980
NIKŠIĆ	18	60	46	322	81	1917	40	4067	7	5112	192	11478
PLAV	0	0	2	10	12	257	3	236	0	0	17	503
PLJEVLJA	0	0	54	360	65	1290	16	1590	5	2870	140	6110
PLUŽINE	0	0	2	12	7	117	1	95	0	0	10	224
PODGORICA	89	261	260	1771	442	9134	160	15947	30	17864	981	44977
ROŽAJE	3	11	16	111	13	341	6	489	0	0	38	952
ŠAVNIK	1	2	1	6	6	105	0	0	0	0	8	113
TIVAT	8	24	57	399	37	769	13	1151	0	0	115	2343
ULCINJ	2	5	30	172	34	637	5	536	0	0	71	1350
ŽABLJAK	0	0	7	40	12	305	3	213	0	0	22	558
UKUPNO	416	1231	904	6.026	1252	26.211	421	40.776	56	32.663	3.049	106.907

Na drugoj strani 84,4% mikro i malih poslodavaca zapošljava samo 30%. Ovo znaci da u CG, uprkos brzom razvoju mikro i malih firmi, njihovo učešće u ukupnoj zaposlenosti je još uvijek skromno, odnosno srednje i velike firme i dalje igraju dominantnu ulogu u zaposlenosti, jer obuhvataju 68,70%.

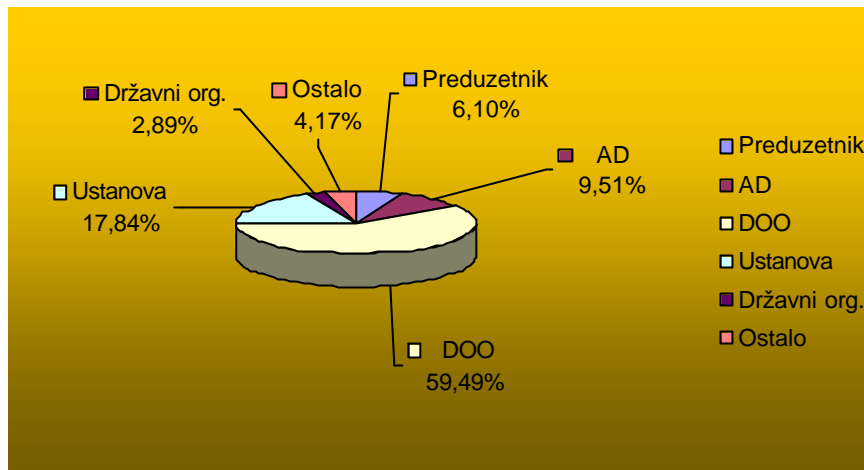
Učešće poslodavaca po regijama odnosno opštinama, jasno pokazuje da je Podgorica sa 32,17% daleko ispred svih drugih opština. Od ostalih opština donekle se izdvaja Herceg Novi sa 14,28% poslodavaca, na trecem mjestu je Kotor sa 8,86% poslodavaca. Slijedi zatim grupa opština (Bar, Bijelo Polje, Budva, Nikšić, Pljevlja i donekle Tivat) sa dosta ujednacenim učešćem u ukupnom broju poslodavaca. Cetrvtu kategoriju cini grupa manjih i malih opština pretežno sa sjevera. Njih 12 ucestvuje sa svega 14,60% u ukupnom broju poslodavaca u uzorku.

Grafik br 1. Učešće poslodavaca u uzorku po opštinama

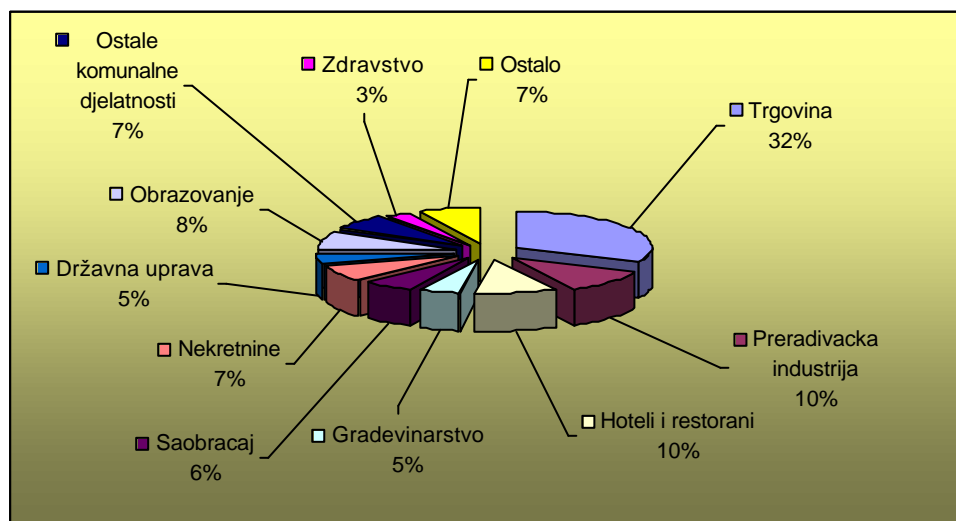
Prema obliku organizovanja, daleko je najveće učešće društava sa ogranicenom odgovornošću DOO od 1.814 ili 59,49%. Daleko iza su ustanove sa 544 poslodavca ili 17,84%. Znacajno je učešće preduzetnika sa 6,10%, premda je kriterij velicine zaposlenosti izbacio iz uzorka daleko najveći broj njih. Ostali oblici organizovanja ucestvuju sa veoma malim ili cak zanemarljivim procentom.

Grafik br 2. Učešće poslodavaca u uzorku prema obliku organizovanja

Po učešću poslodavaca prema djelatnostima, na prvom mjestu i daleko ispred svih (31,85%) je trgovina. Na drugom mjestu su preradivačka industrija i hoteli i restorani sa približno istim učešćem (10,46% i 10,04% respektivno). Trecu grupu cine spektar djelatnosti sa prilično ujednacenim učešćem od oko 5% do 8% - gradjevinarstvo (4,56%), saobraćaj (5,84%), aktivnosti u vezi sa nekretninama (7,22%), državna uprava (5,05%), obrazovanje (7,7%) i ostale komunalne djelatnosti (6,92%). Donekle se izdvaja i zdravstvo sa 3,02%. Ostalih 6 djelatnosti ucestvuje sa oko sedam posto.

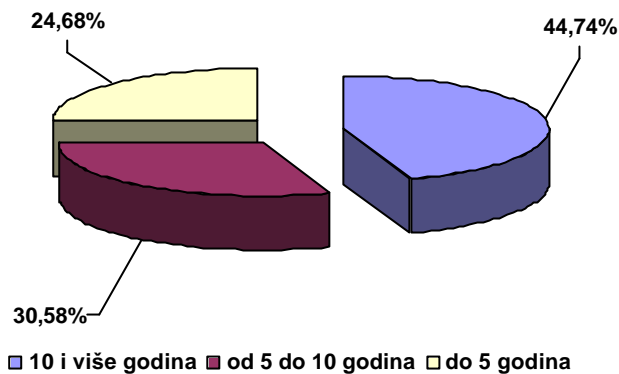
Grafik br 3. Učešće poslodavaca prema vrstama djelatnosti

Učešće poslodavaca po starosti pokazuje dosta izbalansiranu sliku. Najvece je učešće najstarijih poslodavaca tj. onih starih 10 i više godina (44,74%) ali je najvece i njihovo učešće u zaposlenosti u uzorku; zatim slijede oni srednje dobi – od 5 do 10 godina (30,58%), a najmanje i najmanje onih najmladjih – do 5 godina koji cine 24,68%. Medjutim, eliminisanje iz uzorka velikog broja preduzetnika koji su najčešće osnovani u poslednjih nekoliko godina, dovelo je do toga da je ova grupa manje

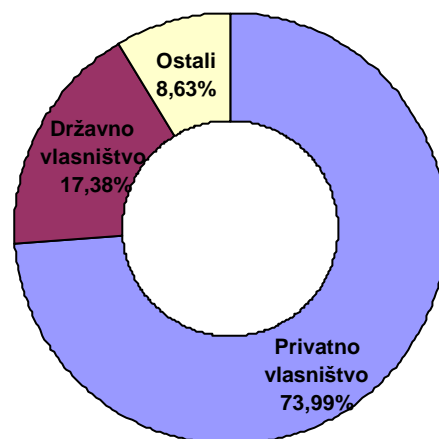
zastupljena u realizovanom uzorku ucestvuju sa veoma malim ili cak zanemarljivim procentom.

Grafik br. 4. Ucešce poslodavaca prema dužini poslovanja ili starosti

Prema obliku vlasništva u uzorku, dominiraju poslodavci u privatnom vlasništvu (2.256 ili 73,99%), daleko iza njih su poslodavci u državnom vlasništvu (530 ili 17,38%). Ostali oblici svojine su daleko ispod.

Grafik br. 5. Poslodavci prema obliku vlasništva

Iz navedenih podataka može se izvuci dvojaki zakljucak – dominacija preduzetnika u privatnom vlasništvu, na jednoj strani, što znaci da je proces privatizacije u CG daleko odmakao, ali, istovremeno, na drugoj strani, državna svojina (zajedno sa društvenom) još uvijek ima znacajno mjesto i ulogu u privrednom razvoju .

II DIO

ZAPOŠLJAVANJE U 2008. GODINI

11.1. Broj zaposlenih na dan anketiranja i prosjecan broj zaposlenih u 2008. godini

Ovim pitanjem željela se dobiti informacija o oscilacijama u zaposlenosti kod poslodavca imajući u vidu činjenicu da se anketa sprovodi samo jednom godišnje a Crna Gora je specifična po angažovanju velikog broja sezonača.

Analize su pokazale da je ukupan broj zaposlenih na dan anketiranja 106.907, a prosjecan broj zaposlenih tokom godine 102.479 (razlika je 4.428).

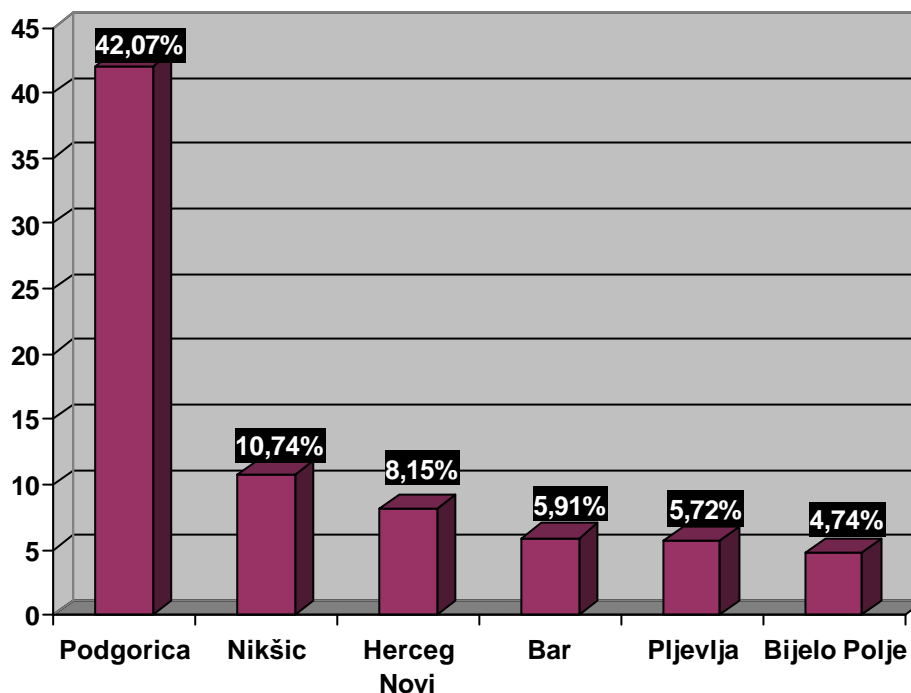
Ako su poslodavci dobro razumjeli pitanje, a imajući u vidu da je anketiranje sprovedeno u oktobru-novembru, može se konstatovati da je nešto više od 4.000 lica bilo dodatno angažovano i ako bi ta slika bila drugačija da je anketiranje započelo u toku ljetnje sezone, ili da se sprovodi dva puta godišnje.

Tabela br.2 - Broj zaposlenih na dan anketiranja i prosjecan broj zaposlenih u toku 2008. godine

OPŠTINA	broj zaposlenih do 10	prosjecan broj zaposlenih do 10	Od 11 do 50 br zaposlenih	Od 11 do 50 prosjecan broj zaposlenih	Preko 50 broj zaposlenih	Preko 50 prosjecan broj zaposlenih	Ukupno broj zaposlenih	% učešće opština u ukupnom broju	Ukupno prosjecan broj zaposlenih
Andrijevica	19	20	122	122	76	76	217	0,20	218
Bar	402	420	1332	1354	4586	4354	6320	5,91	6128
Berane	135	125	1001	992	1956	1951	3092	2,89	3068
Bijelo polje	444	469	2137	2125	2490	2199	5071	4,74	4793
Budva	467	454	1199	1395	2870	3345	4536	4,24	5194
Cetinje	96	84	582	612	1733	1801	2411	2,26	2497
Danilovgrad	214	200	578	583	832	815	1624	1,52	1598
Herceg novi	1468	1581	2099	2232	5145	5290	8.712	8,15	9.103
Kolašin	83	86	260	253	209	213	552	0,52	552
Kotor	867	886	1156	1207	2761	2612	4784	4,47	4705
Mojkovac	106	109	463	424	411	400	980	0,92	933
Nikšić	412	416	1937	1845	9129	8960	11.478	10,74	11.221
Plav	10	10	257	229	236	236	503	0,47	475
Pljevlja	490	512	1160	1068	4460	4388	6110	5,72	5968
Plužine	32	32	97	97	95	95	224	0,21	224
Podgorica	2392	2486	8874	8383	33711	29651	44.277	42,07	40.520
Rožaje	122	114	341	353	489	500	952	0,89	967
Šavnik	28	28	85	84	0	0	113	0,11	112
Tivat	443	448	749	722	1151	1258	2343	2,19	2428
Ulcinj	237	188	577	542	536	470	1350	1,26	1200
Žabljak	60	56	285	303	213	216	558	0,52	575
Ukupno CG	8527	8724	25291	24925	73089	68830	106.907	100,00	102.479

Kao što se može vidjeti iz grafikona, najveći broj zaposlenih na dan anketiranja, nalazi se u opštinama koje pripadaju centralnom i južnom regionu Crne Gore:

Grafik br 6. Najveći broj zaposlenih na dan anketiranja

U prvim dvijema opštinama, radni angažman ima oko 53% zaposlenih u uzorku. Kada se analizira i uporedi ukupan broj zaposlenih na dan anketiranja i prosječan broj zaposlenih u toku 2008 godine, takode, Podgorica pokazuje najveću razliku od 3.757 lica ili 36%, što je vjerovatno posledica angažovanja velikog broja građevinskih radnika u mjesecima oktobar-novembar, slijedi Nikšić sa 257 lica ili 0,25%, zatim Bar, Ulcinj i Pljevlja, sa malim učešćem.

U Budvi i Herceg Novom prosječan broj zaposlenih u toku 2008. godine, veći je od broja zaposlenih na dan anketiranja:

1. za 658 lica u Budvi i
2. za 391 lice u Herceg Novom.

To pokazuje da se u toku godine više angažuje radne snage nego u periodu, odnosno na dan anketiranja. Razlog je anketiranje posle glavne turističke sezone (u mjesecu oktobru- novembru vrši se anketiranje).

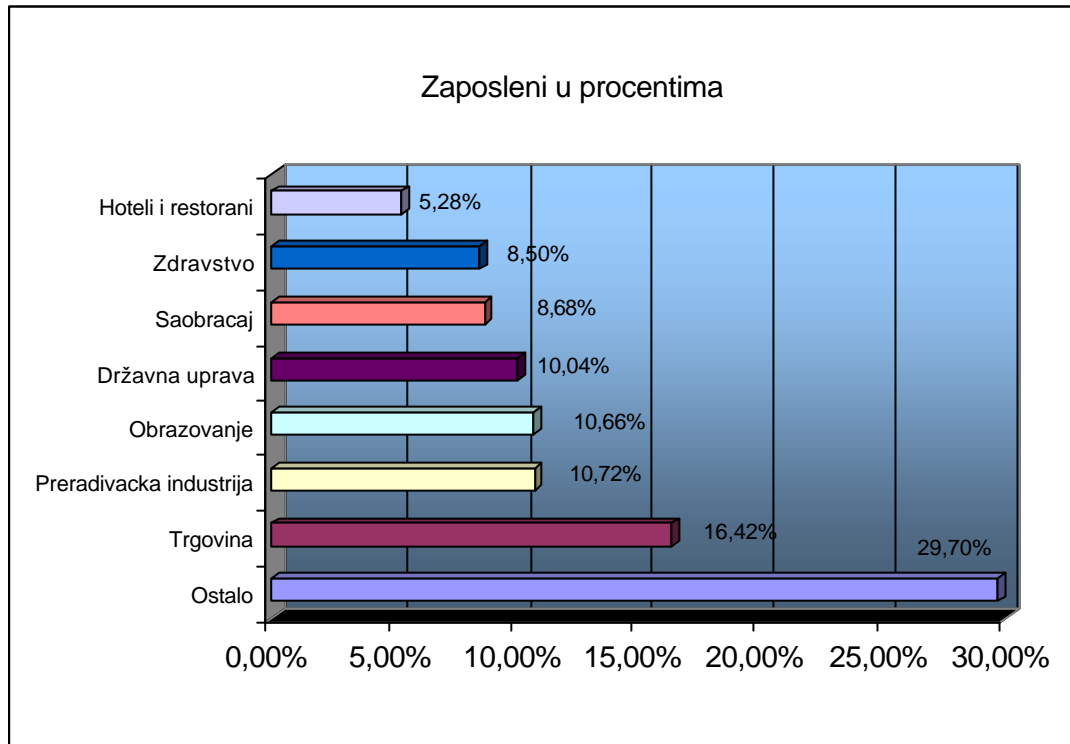
Kada govorimo o prosječnom broju zaposlenih u toku 2008. godine, zapažamo da je on veći od broja zaposlenih na dan anketiranja kod poslodavaca koji zapošljavaju do 50 lica, a manji od broja zaposlenih na dan anketiranja kod poslodavaca, koji

zapošljavaju preko 50 lica, što ukazuje na činjenicu da su manji poslodavci fleksibilniji u angažovanju radne snage tokom sezone.

11.2. Broj zaposlenih prema vrsti djelatnosti

Trgovina je sektor u kojem je registrovan najveći broj preduzeca i najveći broj zaposlenih, i analiza je pokazala da je njeno učešće 16,42%.

Grafik br 7. Broj zaposlenih prema vrsti djelatnosti

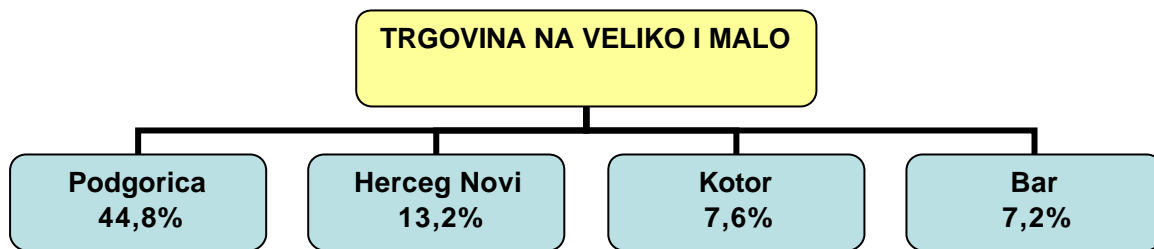

Slijede, posle trgovine, u približno istom procentu prerativacka industrija, obrazovanje i državna uprava, dok oteli i restorani u ukupnoj zaposlenosti nalaze se tek na sedmom mjestu.

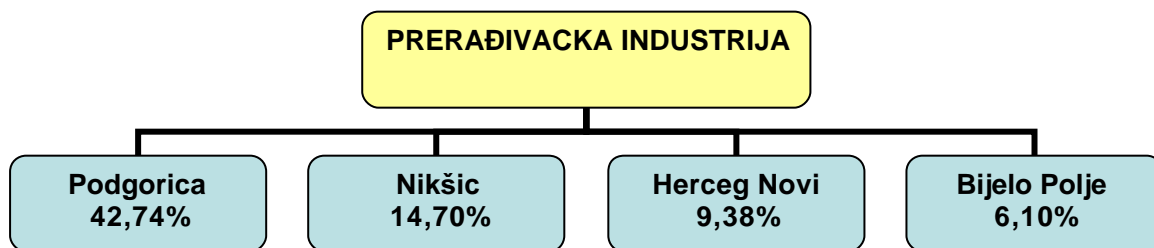
Učešće žena u ukupnom broju zaposlenih je 45,11%

Djelatnosti u kojima žene imaju najveće učešće su: *Zdravstveni i socijalni rad* 75,98%, zatim *Obrazovanje* 69,01%, *Finansijsko posredovanje* 61,06%, *Ribarstvo* 59,92% i *Trgovina na veliko i malo* 52,92%.

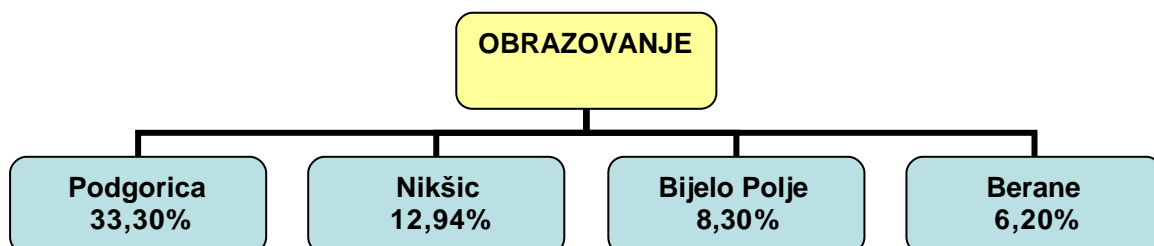
Da bi slika stanja zaposlenosti bila što preciznija, potrebno je navedene djelatnosti strukturirati i po opštinama:

U navedenim opštinama zaposleno je 72,71% ukupnog broja zaposlenih u djelatnosti *Trgovine na veliko i malo u uzorku*. Cinjenica da su se uz Podgoricu kao glavni grad države i grad sa najvećim brojem stanovnika, našle tri opštine južnog regiona, dijelom se objašnjava i pozitivnim uticajem razvoja turizma na ovu kao i mnoge druge djelatnosti. Naime, turistička djelatnost u Crnoj Gori, najbolje rezultate bilježi u primorskim opštinama i naravno, direktno i indirektno generiše razvoj mnogih drugih djelatnosti, u ovom slučaju trgovine.

I u djelatnosti *Obrazovanja* vodeća mjesta po broju zaposlenih, pripadaju opštinama Centralne i Južne regije.

U djelatnosti *Obrazovanja*, najveći broj zaposlenih ima radni angažman u opštinama Podgorica i Nikšić. Obrazovne institucije ove dvije opštine zapošljavaju 46,24% ukupnog broja zaposlenih ove djelatnosti u uzorku. Podgorica i Nikšić su i u ukupnom broju zaposlenih u uzorku na prvom i drugom mjestu, istim redosledom. Naime, od ukupnog broja zaposlenih u uzorku, u Podgorici je zaposleno 42,07%, a u Nikšiću 10,74% lica, što čini 52,81% uzorka. Zaključak je logičan kada se zna da se u ovim dvijema opštinama nalazi jedan državni i nekoliko privatnih univerziteta kao i veliki broj škola srednjeg i osnovnog obrazovanja. Ovaj raspored obrazovnih institucija je

uslovio neuravnotežen regionalni razvoj u ovoj oblasti. Otvaranje pojedinih fakultetskih jedinica u drugim opštinama, narocito opštinama Sjevernog regiona (u prethodne dvije godine, ustanovljena je jedinica Ekonomskog fakulteta u Bijelom Polju i Mašinskog fakulteta u Pljevljima) ima za cilj da mladim osobama koje zapocinju svoje studije, omoguci studiranje u svom gradu, kako bi po završetku studija u istim gradovima pronašli zaposlenje i na taj nacin doprinijeli razvoju sjeverne regije i smanjenju razlika u stepenu regionalnog razvoja.

12. Obrazovna struktura zaposlenih na dan anketiranja

Struktura zaposlenih, prema stepenu obrazovanja, je sljedeca:

1. IV stepen obrazovanja posjeduje najveći broj zaposlenih u uzorku ili 36%
2. VII i VIII stepen obrazovanja posjeduje preko 20 % zaposlenih u uzorku ;
3. III stepen zastupljen je sa 18%, dok je
4. V i VI stepe zastupljen u visokih 12%;
5. I stepen ucestvuje sa 8% i
6. II stepen sa 6%.

Naime, ako analiziramo prosjecnu obrazovanost u uzorku može se zakljuciti da je ona iznad V stepena, jer je ucestce visokog obrazovanja 20%, V i VI stepen 12%, što zajedno cini 32% i IV stepen 36%, ukupno 68% zaposlenih. Ovi podaci govore o tome da je obrazovni nivo zaposlenih u Crnoj Gori približan nivou u bolje razvijenim zemljama Evrope.

Pokazatelji govore da Crna Gora ima ljudskog potencijala da bude konkurentna na tržištu, ali da li to utice na produktivnost, moralo bi se uporediti sa drugim pokazateljima. U svakom slucaju treba pratiti ovaj trend.

Obrazovna struktura zaposlenih u uzorku sa aspekta vrsta djelatnosti

U svim granama djelatnosti dominantno mjesto ima IV stepen obrazovanja, izuzev u sektoru obrazovanja gdje je VII stepen zastupljen sa 48% u ukupnom broju zaposlenih.

Tabela br.3. Učešće stepena obrazovanja po vrstama djelatnosti²

Djelatnosti	A	B	V	G	D	Đ	E	Ž	Z	I	J	K	L	LJ	M	N	NJ	Ukupno
I	247	16	893	971	224	852	1186	495	445	37	178	296	893	897	1168	0	0	8.798
II	183	41	149	894	410	438	1048	342	729	37	198	352	280	416	364	0	0	5.881
III	590	153	1897	3001	1004	1355	4395	1661	1601	58	337	1229	329	768	1074	0	0	19.452
IV	441	220	1484	3597	1606	1328	8741	2177	4102	1567	1683	4151	839	4085	2530	0	2	38.553
V	22	2	170	1507	458	224	187	280	433	26	18	184	248	321	230	0	0	4.310
VI	45	27	199	356	183	204	645	358	722	404	225	884	2874	647	390	0	0	8.163
VII	134	39	732	1123	607	568	1289	335	1205	1484	1062	3254	5511	1899	1352	0	3	20.597
VIII	8	0	4	11	0	13	17	4	12	29	49	235	424	54	16	0	0	876
Ukupno Crna Gora	1670	498	5528	11460	4492	4982	17508	5652	9249	3642	3750	10585	11398	9087	7124	0	5	106.630

Učešće VII, VIII i V i VII stepena obrazovanja je 33,84% i zajedno sa IV stepeno obuhvata 70% ukune zaposlenosti.

I i II stepen obuhvataju nešto iznad 11 % zaposlenih, što govori da je njihovo učešće malo.

Tabela br.4. Procentualno učešće stepena obrazovanja u obrazovnoj strukturi

CRNA GORA	Stepen obrazovanja			
	IV	VII i VIII	III	V i VI
Učešće u ukupnom broju	36,15%	20,14%	18,24%	11,70%

Navedeni stepeni obrazovanja, u obrazovnoj strukturi zaposlenih učestvuju sa 88.23%..

Obrazovna struktura zaposlenih u uzorku sa aspekta opština

Posmatrajuci obrazovnu strukturu zaposlenih na opštinskom nivou, zakljucak je da se vecina ovih struktura poklapa sa nacionalnom uz neznatna odstupanja u redosledu pomenutih stepena. Naravno, ta odstupanja su uslovljena pretežnim vrstama djelatnosti tj. poslodavcima koji zapošljavaju najveći broj zaposlenih u opštinam

² Vrste djelatnosti se nalaze u dodatku

Tabela br. 5. Obrazovna struktura po opštinama (prvih pet po prioritetima):

PODGORICA (42,07%) ³	stepen obrazovanja			
	IV	VII	III	VI
% učešće u ukupnom broju ⁴	42,94	22,94	11,40	6,63
NIKŠIĆ (10,74%)	stepen obrazovanja			
	IV	III	VII	V i VI
% učešće u ukupnom broju	30,11	23,98	19,46	9,54
HERCEG NOVI (8,15%)	stepen obrazovanja			
	III	IV	II	VII
% učešće u ukupnom broju	29,28	23,13	11,89	11,88
BAR (5,91%)	stepen obrazovanja			
	IV	III	VII	V i VI
% učešće u ukupnom broju	35,77	17,10	14,50	10,74
PLJEVLJA (5,72%)	stepen obrazovanja			
	IV	III	VII	V i VI
% učešće u ukupnom broju	31,96	27,95	14,09	10,85
BIJELO POLJE (4,74%)	stepen obrazovanja			
	III	IV	VII	VI
% učešće u ukupnom broju	32,28	23,39	17,37	10,88

Najveći procenat učešća visokoobrazovanog kadra (sa VII stepenom) evidentiran je u Podgorici, Nikšiću i Bijelom Polju, dok je najveći broj zaposlenih sa srednjom spremom u skoro svim gradovima Crne Gore i kreće se u rasponu od 30 do i preko 40%.

13. Obuka i usavršavanje zaposlenih

Kako je cilj ovog istraživanja da obezbijedi Zavodu za zapošljavanje i ostalim poslovnim subjektima u Crnoj Gori informacije o promjenama na tržištu rada sa namjerom otklanjanja deficita radne snage, veoma bitno pitanje predstavlja oblast obuka i usavršavanja zaposlenih.

Na pitanje „Da li organizujete obuku i usavršavanje svojih zaposlenih,“ 34,57% poslodavaca odgovorilo je sa „DA“ (njih 1.054).

Poslodavci imaju potrebu za odgovarajućom radnom snagom a radna snaga ima potrebu za pronalaženjem odgovarajućih radnih mjesta kako bi ostvarila svoju profesionalnu i socijalnu uključenost u društvo. Obuka je glavni instrument preduzeća za usavršavanje zaposlenih, a takode predstavlja i važan dio reformskog procesa. Stoga je, važno da se zaposlenima u organizacijama omogući da napreduju i poboljšavaju svoje znanje i sposobnosti.

³ Broj u zagradi pored naziva opštine, označava učešće opštine u ukupnom broju zaposlenih u uzorku na nacionalnom nivou.

⁴ Procenat daje pregled učešća navedenih stepena obrazovanja u ukupnom broju zaposlenih u uzorku na opštinskom nivou.

Tabela br. 6. Broj poslodavaca koji su obucavali kadrove po vrstama djelatnosti

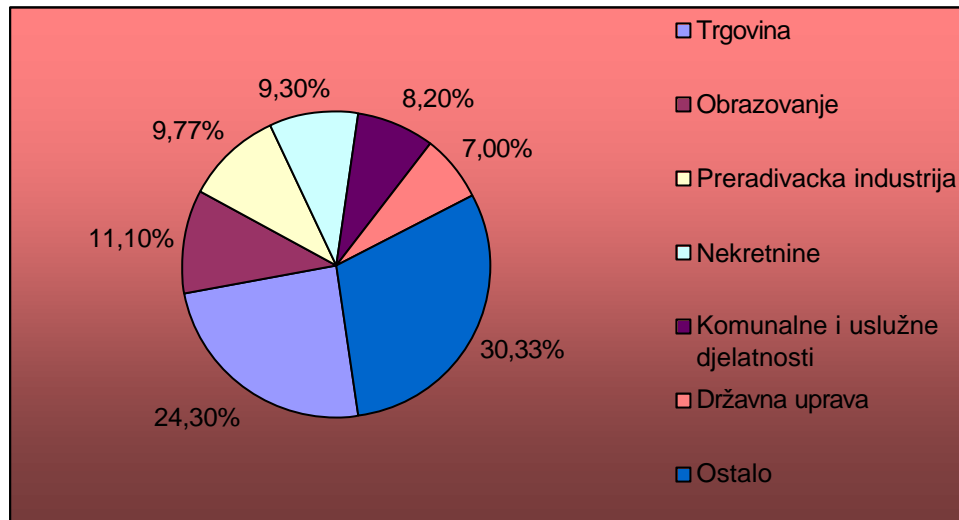
Vrsta djelatnosti	Ukupno
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	10
Ribarstvo	12
Vadenje ruda i kamena	9
Prerađivačka industrija	103
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	12
Gradevinastvo	38
Trgovina na veliko i malo, opravka motornih vozila i motocikla	256
Saobraćaj, skladištenje i veze	63
Hoteli i restorani	63
Finansijsko posredovanje	64
Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	98
Državna uprava i odbrana, socijalno osiguranje	74
Obrazovanje	117
Zdravstveni i socijalni rad	48
Ostale komunalne, društvene i licne uslužne aktivnosti	86
Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima	0
Eksteritorijalne organizacije i tijela	1
UKUPNO CRNA GORA	1.054

Iz sledećeg pregleda može se uočiti da su obuke najviše zastupljene u djelatnostima: trgovine na veliko i malo, opravke motornih vozila, motocikla i predmeta za licnu upotrebu **24,3%**; obrazovanja **11,1%**; prerađivačke industrije **9,77%**; aktivnosti u vezi sa nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti **9,3%**; ostale komunalne, društvene i licne uslužne djelatnosti **8,2%**; državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje **7%**, zatim slijede ostale djelatnosti.

Bitno je napomenuti da je broj obucenih lica kod poslodavaca, obuhvaćenih uzorkom 9.046 što iznosi 8,46% od ukupno zaposlenih kod tih poslodavaca.

Kad se ima u vidu činjenica da je najveći broj zaposlenih baš u djelatnosti trgovine (njih 16,42%) i da su poslodavci pod obukom smatrali i pripremu zaposlenih za poslove koje će obavljati, onda se može zaključiti da je mnogo manji procenat obuka nego što je to prikazano.

Grafik br. 8. Broj obucenih lica kod poslodavaca obuhvacenih uzorkom po vrstama djelatnosti

To su, prije svega:

- 774 trgovacka tehnicara koji su se obucavali iz oblasti trgovine (njih 702), zatim iz oblasti komunalnih, licnih i uslužnih djelatnosti (njih 28), iz oblasti nekretnina (njih 22) i ribarstva (njih 18);
- 605 prodavaca koji su se obucavali iz oblasti trgovine (njih 564), zatim iz oblasti ribarstva (njih 17), iz oblasti nekretnina (njih 12); iz oblasti komunalnih, licnih i uslužnih djelatnosti (njih 4), iz oblasti prerativacke industrije (njih 4) i iz oblasti saobracaja (njih 4);
- 485 medicinskih sestara;
- 318 nastavnika razredne nastave; i

niz drugih zanimanja zaposlenih koji su stekli dodatna znanja kod poslodavaca obuhvacenih uzorkom.

Može se zakljuciti da je procenat obucavanih lica (8.46%) ipak prilično mali (u zemljama EU taj procenat je čak oko 50%), te da je potrebno mnogo više ulagati u svoj ljudski potencijal kako bi je poslodavac bio konkurentniji na tržištu rada.

Tabela br. 7. Lica obucavana za zanimanja po vrstama djelatnosti:

Zanimanje	POLJOPRIVREDA, LOV I ŠUMARSTVO	RIBARSTVO	VADENJE RUDA I KAMENA	PRERADIVAČKA INDUSTRIJA	PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRICNOM ENERGIJOM, GASOM I VODOM	GRAĐEVINARSTVO	TRGOVINA NA VELIKO I MALO, OPRAVKA MOTORNIH VOZILA, MOTOCIKLA I PREDMETA ZA LICNU UPOTREBU	SAOBRAČAJ, SKLADIŠTENJE I VEZE	HOTELI I RESTORANI	FINANSIJSKO POSREDOVANJE	AKTIVNOSTI U VEZI S NEKRETNINAMA, IZNAJMLJIVANJE I POSLOVNE AKTIVNOSTI	DRŽAVNA UPRAVA I ODBRANA, SOCIJALNO OSIGURANJE	OBRAZOVANJE	ZDRAVSTVENI I SOCIJALNI RAD	OSTALE KOMUNALNE, DRUŠTVENE I LICNE USLUŠNE AKTIVNOSTI	PRIVATNA DOMACINSTVA SA ZAPOSLENIM LICIMA	EKSTERITORIJALNE ORGANIZACIJE I TIJELA	UKUPNO
Trgovacki tehnicar (IV SSS)	0	18	0	0	0	0	702	0	0	4	22	0	0	0	28	0	0	774
Prodavac (III SSS i KV)	0	17	0	4	0	0	564	4	0	0	12	0	0	0	4	0	0	605
Medicinska sestra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	482	0	0	0	485
Nastavnik razredne nastave	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	318	0	0	0	0	318
Biohemicar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	255	0	0	0	255
Racunarski operater	0	0	0	0	0	0	7	0	18	0	0	0	0	0	187	0	0	212
Medicinski tehnicar (IV SSS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	156	0	0	0	163
Mesar	58	4	0	45	0	0	44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	151
Vatrogasac	0	0	0	0	0	0	0	0	65	0	0	85	0	0	0	0	0	150
Stolar za montažu, opravke i održavanje	5	0	0	88	0	5	47	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	145
Konobar	4	4	0	1	0	0	13	101	0	0	12	5	0	0	0	0	0	140
Ekonomski tehnicar (IV SSS)	0	0	0	0	0	0	41	0	0	79	0	4	0	7	0	0	0	131
Vaspitač predškolske djece	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	126	0	0	0	0	126
Menadžer (VI/1 SSS)	0	11	0	0	0	0	50	19	1	1	6	0	0	0	36	0	0	124
Doktor medicine (VII/1 SSS)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	117	0	0	0	117
Bravar	0	0	0	72	0	10	7	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	111
Profesor razredne nastave	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	102	0	0	0	0	102
Vatrogasac - specijalista	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	100
OSTALO	38	35	134	726	116	99	593	310	626	642	290	256	295	245	307	0	2	4714
UKUPNO	105	89	134	971	116	118	2075	473	816	727	395	350	851	1262	562	0	2	9046

Broj lica obucen od strane poslodavaca obuhvacenih uzorkom za sticanje posebnih znanja i vještina je 5810 lica, što predstavlja 5,43% obucenih u ukupnom broju zaposlenih obuhvacenih uzorkom. To su sledeca posebna znanja i vještine:

- ❖ Operater na racunaru1.122 lica
- ❖ Poznavanje rada na racunaru814 lica;
- ❖ Engleski jezik (srednji nivo)..... 766 lica;
- ❖ I ostala posebna znanja i vještine..... 665 lica

Poznato je da lice koje želi da bude konkurentno na tržištu rada mora da posjeduje dodatna znanja i vještine. To su prije svega poznavanje rada na racunaru i relativno dobro poznavanje nekog od stranih jezika. Poslodavci isticu važnost upravo ovakvim obukama za svoje zaposlene. Sve se to može i detaljnije pregledati u sledecoj tabeli:

Tabela br. 8. Obuka za posebna znanja, vještine i kompetencije po djelatnostima:.

Vrsta djelatnosti	Posebna znanja i vještine											Ukupno	
	Kurs za menadžere	Kurs za operatera na racunaru	Kurs za Windows	Kurs za MS Excel (Spread Sheet)	Kurs za MS Word za Windows	Pocetni kurs poznavanja rada na racunaru	Psihološki seminar o vještinama komuniciranja	Engleski - pocetni nivo	Engleski - srednji nivo	Poznavanje rada na racunaru	Poznavanje engleskog jezika		Ostalo
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ribarstvo	6	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	9
Vadenje ruda i kamena	0	0	0	0	0	26	0	11	0	0	0	18	55
Preradivacka industrija	24	25	0	0	40	11	0	5	10	2	17	88	222
Proizvodnja i snabdijevanje elektricnom energijom, gasom i vodom	0	0	10	0	8	0	0	0	0	12	0	31	61
Gradevinastvo	0	6	0	0	35	3	0	0	0	0	0	1	45
Trgovina na veliko i malo, opravka motornih vozila, motocikla i predmeta za licnu upotrebu	137	160	0	17	54	20	0	55	31	25	22	33	554
Saobraćaj, skladištenje i veze	0	0	0	0	1	0	0	0	59	2	1	8	71
Hoteli i restorani	3	62	0	0	1	0	0	18	55	60	16	60	275
Finansijsko posredovanje	1	23	0	7	15	32	0	43	167	212	34	9	543
Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	2	33	0	17	26	0	5	38	22	17	22	82	264
Državna uprava i odbrana, socijalno osiguranje	4	350	0	7	32	63	10	7	223	150	37	102	985
Obrazovanje	2	350	108	35	369	271	108	20	142	142	53	114	1714
Zdravstveni i socijalni rad	0	50	1	0	42	163	0	0	30	147	145	3	581
Ostale komunalne, društvene i licne uslužne aktivnosti	10	63	0	0	99	37	10	10	24	45	17	113	428
Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eksteritorijalne organizacije i tijela	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
UKUPNO CRNA GORA	189	1122	119	83	722	626	133	207	766	814	364	665	5810

Poslodavci postaju svjesni da bez ulaganja u ljudski kapital nema ni napretka njihovog preduzeća ni stvaranja konkurentnog tržišta. Sve više njih ce morati da planira i shvati ulaganje u svoj kadar kao najbolju investiciju, a ne trošak sredstava.

14. Priliv zaposlenih u 2008. godini

Kada analiziramo radnu snagu, jedan od veoma bitnih elemenata analize Ankete 2008. god. su nova zapošljavanja i otpuštanja sa posla. Slijedeca tabela ima za cilj da prikaže priliv i odliv radne snage kao i broj slobodnih ili novih radnih mjesta, koja poslodavci iz razlicitih razloga nijesu uspjeli popuniti:

Tabela br. 9. Osnovne karakteristike zapošljavanja u 2008. godini

Opština	Tražnja radne snage	Broj novozaposlenih	Odliv radne snage	Nepopunjena radna mjesta
Ukupno Crna Gora	27.213	18.140	10.627	9.073

Grafik br.9. Odnos priliva/odliva radne snage na tržištu rada:

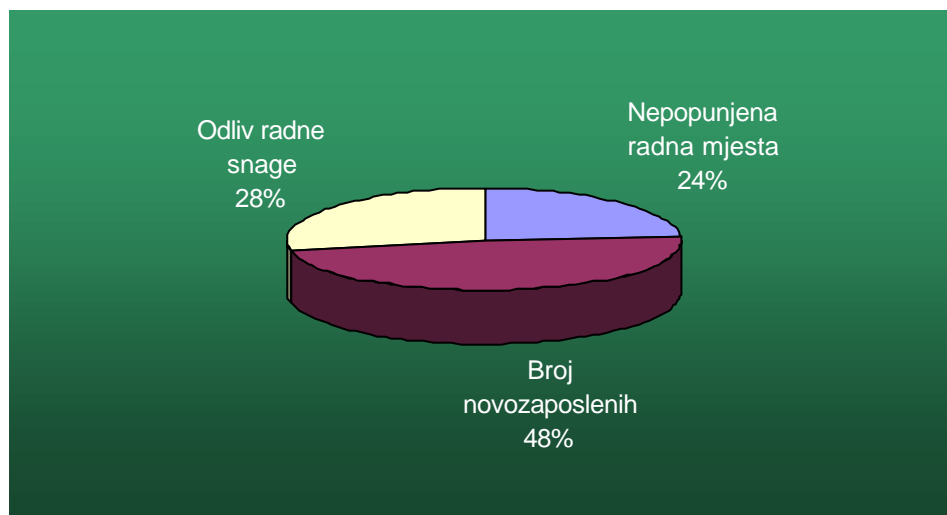

Tabela br. 10. Broj novozaposlenih, odliv radne snage i slobodna radna mjesta po opštinama:

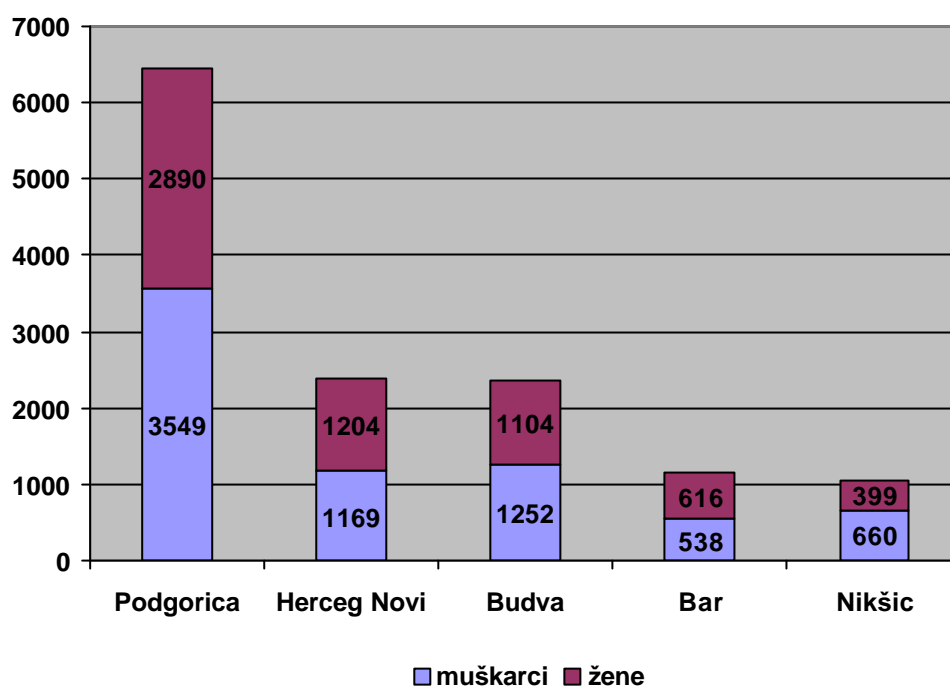
Opština	broj novozaposlenih		odliv radne snage		slobodna radna mjesta
	ukupno	žene	ukupno	žene	
ANDRIJEVICA	15	1	1	0	1
BAR	1154	616	536	293	84
BERANE	381	134	129	47	145
BIJELO POLJE	830	379	367	190	501
BUDVA	2356	1104	1772	781	664
CETINJE	534	169	418	77	94
DANILOVGRAD	225	107	129	55	44
HERCEG NOVI	2373	1204	1846	862	2646
KOLAŠIN	32	19	26	8	24
KOTOR	889	442	673	315	1037
MOJKOVAC	122	54	59	24	90
NIKŠIĆ	1059	399	514	158	351
PLAV	54	26	5	1	7
PLJEVLJA	702	217	252	63	668
PLUŽINE	19	5	8	4	10
PODGORICA	6439	2890	3275	1262	1968
ROŽAJE	69	43	38	21	21
ŠAVNIK	6	5	5	2	4
TIVAT	604	325	457	257	640
ULCINJ	241	76	91	30	48
ŽABLJAK	36	14	26	11	26
Ukupno C.Gora	18.140	8.229	10.627	4.461	9.073

Priliv radne snage

Kako se može vidjeti i u tabeli 21. (koja se nalazi u dodatku), ukupan broj novozaposlenih kod anketiranih poslodavaca u 2008. godini, bio je 18.140 lica. Učešće žena u tom broju je 45,36%.

Osim Podgorice, najveće učešće u zapošljavanju su ostvarile opštine južnog regiona. U opštinama južnog regiona učešće žena je iznad prosjeka na nacionalnom nivou.

Grafik br.10. Opštine u kojima je ostvaren najveći broj novozaposlenih

Razlog nalazi se u činjenici da se u tim opštinama, najveći broj novih zaposlenja ostvario u djelatnosti trgovine i hotela i restorana. Ove dvije djelatnosti tradicionalno apsorbiraju veliki broj ženske radne snage, što se može vidjeti i iz slijedećeg pregleda:

U **Podgorici** je najveći broj novih zaposlenja ostvareno u djelatnostima:

1. trgovina na veliko i malo u procentu od 29,30%(učešće žena 49,07%)
2. saobraćaj, skladištenje i veze sa 9,53%(učešće žena 32,90%)
3. ostale komunalne i lične uslužne aktivnosti sa 9,36% (učešće žena 44,78%).

Razlog niskog procenta učešća žena u novim zapošljavanjima u **Nikšiću** u 2008. godini je to što su djelatnosti u kojima je ostvaren najveći broj novih radnih mjesta, osim trgovine na veliko i malo, djelatnostima koje tradicionalno zapošljavaju mušku radnu snagu:

1. vadenje rude i kamena u procentu 19,64%(učešće žena 11,54%)
2. trgovina na veliko i malo 19,36%..... (učešće žena 55,12%)
3. preradivačka industrija sa 18,79% (učešće žena 26,13%)

Ukoliko priliv radne snage posmatramo sa aspekta djelatnosti, na nacionalnom nivou, zaključujemo da je najveći broj novih zapošljavanja ostvaren u slijedećim djelatnostima:

1. Trgovina na veliko i malo 26,65% (žene 53,11%)
2. Hoteli i restorani18,11% (žene 55,10%)
3. Preradivačka industrija.....7,89% (žene 33,80%)
4. Građevinarstvo7,56% (žene 9,41%)

5. Ostale komunalne i licne uslužne aktivnosti6,05% (žene 38,29%)

U tabeli se nalaze nazivi zanimanja novozaposlenih - preko 10 lica.

Tabela br.11. Novozaposleni, odliv radne snage i slobodna radna mjesta po djelatnostima:

Djelatnost	broj novozaposlenih		odliv radne snage		slobodna radna mjesta	
	ukupno	žene	ukupno	žene	ukupno	žene
A.Poljoprivreda, lov i šumarstvo	234	78	87	30	2	2
B.Ribarstvo	135	88	70	36	22	0
D.Proizvodnja i snabdevanje elektricnom energijom, gasom i vodom	256	54	166	32	36	4
Đ.Gradevinarstvo	1371	129	967	50	58	1
E.Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih voz.	4835	2568	2591	1343	60	2
G.Preradivacka industrija	1432	484	972	311	266	24
I.Finansijsko posredovanje	671	364	169	82	317	45
J.Aktivnosti u vezi s nekretninama i iznajmljivanje	904	315	493	131	412	78
K.Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	802	402	313	124	478	60
L.Obrazovanje	922	660	238	111	479	49
LJ.Zdravstveni i socijalni rad	558	408	508	408	575	3
M.Ostale komunalne, društvene i licne uslužne aktivnosti	1097	420	468	176	604	39
NJ.Eksteritorijalne organizacije i tela	2	2	2	2	620	92
V.Vadenje ruda i kamena	337	47	94	12	874	39
Z.Saobracaj, skladištenje i veze	1299	400	853	275	1521	206
Ž.Hoteli i restorani	3285	1810	2636	1338	2749	364
UKUPNO CRNA GORA	18140	8229	10627	4461	9073	1008

Odliv radne snage

Odliv radne snage kod anketiranih poslodavaca u 2008. godini, iskazuje se brojem 10.627 lica od cega žene cine 41,98%.

Kada govorimo o odlivu radne snage po opštinama u Crnoj Gori, primjecujemo da je struktura gotovo identicna strukturi priliva radne snage. Najveci odliv radne snage dogodio se u slijedecim opštinama: Podgorica 30,82%, Herceg Novi 17,37%, Budva 16,67%, Kotor 6,33% i Bar 5,04%

Posmatrano po djelatnostima na nacionalnom nivou, najveći odliv radne snage je slijedeci: *Hoteli i restorani* 24,80%, *Trgovina na veliko i malo* 24,38%, *Prerađivačka industrija* 9,15%, *Gradevinarstvo* 9,10%, *Saobraćaj, skladištenje i veze* 8,03%

Na pitanje » Da li su imali problema da popune slobodna radna mjesta«, anketirani poslodavci su se izjasnili da su u 2008. godini imali 7.513 takvih upražnjenih mjesta.

Najviše nepopunjenih slobodnih radnih mjesta bilo je u slijedecim opštinama:⁵

1. Herceg Novi.....29,16% (trgovina 36,92%, hoteli i restorani 24,22%)
2. Podgorica21,69% (trgovina 26,83%,kom. Djel. 16,51%, Drž. upr13,77%)
3. Kotor.....11,43% (trgovina 45,23%, hoteli i restorani 20,54%)
4. Pljevlja.....7,36% (trgovina 24,10%, drž. upr 20,51%, Prerad Ind.17,51%)
5. Budva.....7,32% (hoteli i restorani 45,33%, gradevinarstvo 30,42%)

15. Deficitarna zanimanja

U zemljama EU, pod deficitarnim zanimanjima se smatraju samo ona zanimanja kojih nema na tržištu, a za ciję školovanje, obrazovanje i obuku je potrebno duže vrijeme (naucnici određenih profila, ljekari određenih specijalnosti, inženjeri određenih uskih specijalnosti, informaticari određenih specijalnosti).

U deficitarna zanimanja se, takodje, svrstavaju i određena zanimanja zanatskog karaktera za ciję obuku su potrebni specijalni uslovi, obuka je skupa i traje duže (zavarivaci na brodovima, drvoprerađivaci, kozmetičari, metalostrugari, električari, kuvari i sl.). Broj deficitarnih zanimanja, definisan na ovaj način, po svom broju obično nije veliki, ali su ova zanimanja ili ova radna mjesta jako značajna.

Pored deficitarnih kadrova, koji po obimu/ broju slobodnih radnih mjesta i zanimanja nijesu veliki, u zemljama EU, posebna pažnja poklanja se utvrđivanju obima/broja radnih mjesta koje se teško popunjavaju i poslije nekoliko oglašavanja. O tim radnim mjestima vodi se posebna evidencija – koliko puta je radno mjesto oglašavano i koliko dugo radno mjesto nije popunjeno. Na osnovu ove evidencije, vrši se dalja gradacija na ona radna mjesta koja se teže i ona koja se teško popunjavaju.

Deficitarnim zanimanjima se ne smatraju ona zanimanja gdje je ponuda približno jednaka tražnji, za ciję je školovanje i obuku potrebno kraće vrijeme, čak i onda ih poslodavci prijavljuju kao nepopunjena. Sa stanovišta individualnog poslodavca ovo je, takodje, određeni vid deficitarnosti, ali ne i sa stanovišta nacionalne ekonomije. Ovo zbog toga što se ova vrsta nesklada, ako postoje adekvatne mjere, može relativno lako otkloniti. Primjera radi, svako lice prosječnog nivoa obrazovanja, prosječnih psihofičkih osobina, bez obzira na stručno obrazovanje, uz kratku obuku, može obaljati veliki broj jednostavnih poslova – konobar, šanker, cuvar na plaži i mnogi drugi, ako je spreman da prihvati ponudjene uslove rada.

U ovom i sličnim primjerima ne može se govoriti o deficitarnosti. Ovdje su problemi druge prirode – npr. ponuda i tražnja se ne poklapaju regionalno, nezaposleni ne

⁵ Djelatnosti navedene u zagradama, apsorbuju više od 50% slobodnih nepopunjenih radnih mjesta.

žele da prihvate slobodno radno mjesto po ponudjenim uslovima, ili poslodavci ne žele da zaposle nezaposlene sa evidencije Zavoda, jer smatraju da ne odgovaju njegovim potrebama – stručnost i kompetentnost, iskustvo, pol i sl. Zbog toga je kod zanimanja gdje postoji veći broj nepopunjenih radnih mjesta a takvih profila ima na evidenciji Zavoda, neophodno utvrditi šta je razlog njihovog neangažovanja, ili šta je razlog za neprihvatanje ponudjenog radnog mjesta. O deficitarnosti određenog zanimanja se ne može govoriti ni u onim slučajevima kada takovog zanimanja nema na evidenciji ali ima nezaposlenih sa srodnim zanimanja koji ne mogu naći zaposlenje u svojoj branši, ali se mogu lako dokvalifikovati ili prekvalifikovati ili obuciti za kratko vrijeme. Tako u Anketi iskazani deficit za konobarima, tociocima pica, šankerima, radnicima u trgovini, ne može se tretirati kao deficit ako je 3.000 mladih maturanata iskazalo interes i spremnost da prihvati takva radna mjesta. Jedan od načina rješavanja ovog problema je i akcija koja je pokrenuta kroz projekat: Zapošljavanje djaka i studenata na sezonskim poslovima.

U daljim analizama tržišta rada u CG i Anketama poslodavaca, neophodno je usvojiti EU koncepte o suficitima i deficitima, a posebno o deficitarnosti određenog kadra i zanimanja. Ovakva diferencijacija je neophodna zbog toga što se samo na taj način mogu definisati adekvatne mjere i programi.

15.1. Radna mjesta na koja poslodavci nijesu mogli nikog da zaposle

Na pitanje „Da li ste imali slobodnih radnih mjesta na koja nijeste mogli nikog da zaposlite, preko 70% poslodavaca odgovorilo je sa „Ne“, dok je 29,65% odgovorilo sa „Da“.

Ovaj procenat od 29,65% poslodavaca koji su odgovorili sa Da, na prvi pogled nije značajan ali još ne znamo koji je to broj izvršilaca koji nedostaje. Taj podatak dobićemo iz drugih dodatnih analiza.

Tabela br.12 .Broj odgovora za radna mjesta koja se ne mogu popuniti:

Godina	Kategorija odgovora	Broj odgovora	%
2008	DA	902	29,65
	NE	2140	70,35
Ukupan br. poslodavaca		3.042	100,00

15.a. Koji su razlozi deficitarnosti kadrova

Od ukupnog broja poslodavaca koji su odgovorili sa „Da“ (902), njih 889 je svrstalo **razloge deficitarnosti u 4 kategorije**, pri čemu razlog pod B „Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila“ zauzima više od polovine svih odgovora, odnosno **63,22%**.

Na drugom mjestu je razlog pod A „Kadrovi ne prihvataju ponudene uslove rada sa procentom od 20,58% “. Nešto drugo je kao razlog na trećem mjestu sa 15,42%, i na četvrtom mjestu sa 0,78% odgovora “Neorganizovanje obuka kod poslodavaca”.

Poslodavci u veoma velikom procentu (odgovor NE) od 70,35%, nisu zadovoljni kadrovima, što upravo govori o kvalitetu radne snage koja je raspoloživa na našem tržištu rada, kao i to da naš obrazovni sistem nije uskladen sa potrebama poslodavaca, te da je neophodno u monogo većem obimu vršiti obrazovanje i osposobljavanje kadrova, kao i stvoriti sistem neformalnog obrazovanja koji će biti dostupan svima.

Kad se analizira drugi po redu razlog da kadrovi ne prihvataju ponudene uslove rada u visokom procentu od 20% može se dati zaključak i preporuka da je neophodno poraditi na tome da samo radnik o kojem se vodi računa, može povratno brinuti o firmi u kojoj radi, i da nema radnika koji traži posao, da ga neće prihvatiti ako zarada pokriva njegove osnovne troškove (stanovanja i hrane).

Tabela br. 13. Razlozi deficitarnosti kadrova:

Razlozi deficitarnosti	Broj odgovora	%
A. Kadrovi ne prihvataju ponudene uslove rada	183	20,58
B.Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila	562	63,22
C.Neorganizovanje obuka kod poslodavaca	7	0,78
D. Nešto drugo (navesti)	137	15,42
Svega:	889	100,00

15.b. Broj deficitarnih zanimanja i broj radnika

Iz tabele 15.b.(koja se nalazi u dodatku) može se vidjeti da je ukupan broj deficitarnih zanimanja iz Ankete 2008/09, **395** a ukupan broj izvršilaca koji nedostaju poslodavcima **4.072**.

Ako smo na početku konstatovali da je ukupan broj poslodavaca koji su potvrdno odgovorili na pitanje da li imaju radna mjesta na koja nisu mogli nikog da zaposle, bilo 29, 65%, ili 902 poslodavca (od ukupno 3072 anketiranih), iz naredne tabele se

dobijaju podaci da njima nedostaje 395 zanimanja i preko 4.072 izvršioca, što je veliki broj, i značajan problem kojem treba posvetiti pažnju jer u protivnom može biti ograničenje za dalji razvoj.

Upoređujući podatke svih prethodnih godina od kada se vrši anketiranje, može se primijetiti da je broj od 395 deficitarnih zanimanja u 2008-oj manji u odnosu na 2007- u godinu kada je bio 479, za 17,6%.

Prema mišljenju poslodavaca, broj nedostajucih zanimanja u prethodnih pet godina je:

- 2004 - 328
- 2005 - 332
- 2006 - 352
- 2007 - 479
- 2008 - 395

Broj potrebnih lica sa deficitarnim zanimanjima u 2008. godini je 4.072, što je neznatno manje u odnosu na 2007- u godinu kada je bio 4.449, za 8,5%.

Na smanjenje broja deficitarnih zanimanja uticalo je organizovanje obuke za deficitarna zanimanja i na taj način omogućavanje poslodavcima da obezbijede radnu snagu.

Najveći broj zanimanja i izvršilaca svrstanih u deficitarne su iz oblasti građevinarstva a potom iz turizma i ugostiteljstva.

Kao što se iz pregleda vidi, broj deficitarnih zanimanja se iz godine u godinu povećavao do 2008-e godine kada je stagnirao. Taj broj bi bio veći da se ne preduzimaju mjere obuke i osposobljavanja kako nezaposlenih tako i zaposlenih u preduzecima.

Broj radnika sa deficitarnim zanimanjima prema mišljenju poslodavaca :

- 2004 - 1.501
- 2005 - 1.578
- 2006 - 2.078
- 2007 - 4.491
- 2008 - 4.072

15.b.1. Struktura deficitarnih zanimanja po djelatnostima

Najveći broj deficitarnih zanimanja izražen je u oblasti trgovine, ukupno **710** i građevinarstva od **705**.

Slijedi oblast **Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti** sa 525 nedostajuca izvršioca, zatim Prerađivačka industrija sa 479 izvršilaca, dok oblast Hoteli i restorani dolazi tek na peto mjesto sa 477 lica.

U svim dosadašnjim analizama turizam je bio na prvom mjestu, što je još jedna novina ove analize.

Ovakav trend može se tumačiti kao stabilizacija dugogodišnjeg velikog deficita u oblasti turizma, posle puno uloženi aktivnosti na osposobljavanju kadrova u ovoj oblasti, kako od strane Zavoda, tako i od strane poslodavaca.

Slijedi tabelarni pregled:

Tabela br. 14. Broj deficitarnih zanimanja po djelatnostima:

Vrste djelatnosti	Br. radnika
A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	52
B. Ribarstvo	42
D. Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	39
Đ. Građevinarstvo	705
E. Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila	710
G. Prerađivačka industrija	479
I. Finansijsko posredovanje	7
J. Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	525
K. Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	183
L. Obrazovanje	243
LJ. Zdravstveni i socijalni rad	118
M. Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti	235
NJ. Eksteritorijalne organizacije i tijela	1
V. Vadenje ruda i kamena	131
Z. Saobraćaj, skladištenje i veze	125
Ž. Hoteli i restorani	477
Ukupno:	4.072

15.b.2. Struktura deficitarnih zanimanja po stepenu stručne spreme

Najveći deficit, kada je u pitanju stepen stručne spreme, iskazan je u okviru III stepena obrazovanja u obimu od 1.664 izvršilaca što čini 40,86% ukupnog broja deficitarnih izvršilaca. (Tabela 15.b.2. u dodatku)

Zatim, slijedi VII stepen sa 737 nedostajucih izvršilaca ili 18%, što je veliki procenat, I pokazuje da raste tražnja za visokoobrazovanim kadrom I da ona premašuje ponudu. Od ukupnog broja nedostajucih izvršilaca od 4.072, najveći broj je lica muškog pola t.j 1.914 ili 47%, zatim bez obzira na pol 46,78% i u malom broju od 253, ili 6,2% su lica ženskog pola.

Ako se ima u vidu činjenica da je najveći deficit iskazan u oblasti građevinarstva, zanatskih i teških fizičkih poslova, gdje su dominantno muški poslovi, gdje je deficit kod muškog pola i iskazan.

Zanimanja za koja nije važan pol a svrstavaju se u deficitarna, nalaze se u sedmom i petom stepenu obrazovanja (liječari, profesori, ekonomisti, pravnici...) zatim III stepenu obrazovanja u ugostiteljstvu i trgovini gdje nije od uticaja pol.

Ženski pol je u malom procentu deficitaran i izražen je kod zanimanja prodavacica (kasirka), sobarice i farmaceutke-

15.b.3. Struktura deficitarnih zanimanja po starosnoj dobi

Kada analiziramo strukturu deficitarnih zanimanja po starosnoj dobi, najveći broj nedostajucih izvršilaca je u starosnoj dobi od 25 do 30 godina u procentu od 56,77%, i to u oblasti građevinarstva i u okviru III stepena stručne spreme.

Zatim, na drugom mjestu su lica sa starosnom dobi od **31-40 godina** u procentu od 25,59%.

Slijede lica od 41-50 godina, zatim, od 19-24 godine, pa starija populacija od 55 do 65 godina, dolazi prije mladih od životne dobi do 18 godina ili od 51-54 godine.

15.b.4. Opšta i posebna tražena znanja, vještine i kompetencije

Od ukupnog broja poslodavaca koji su se izjasnili da imaju deficit ili od 903, njih 240 (26,57%), smatra da licima koja treba da angažuju nedostaju opšta i posebna tražena znanja, vještine i kompetencije i to:

- Poznavanje engleskog jezika u procentu od 29,58%, zajedno sa engleskim – početni nivo (8,33%), Engleski - srednji nivo (14,16%) i Engleski - viši ili konverzacijski nivo (19,58%), cine 72% svih posebnih znanja .
- Poznavanje rada na racunaru u procentu od 11,25%
- Položen stručni ispit, sa 9,16% odgovora, i
- Položen vozački ispit za „B“ kategoriju

Tabela br. 15. Opšta i posebna tražena znanja, vještine i kompetencije

Šifra pos.znanja	Naziv posebnog znanja	Broj radnika	%
5601	Vozacki ispit za "A" kategoriju	2	0,83
5602	Vozacki ispit za "B" kategoriju	6	2,50
5604	Vozacki ispit za "D" kategoriju	2	0,83
6801	Pravosudni ispit	1	-
6901	Kurs za operatera na racunaru	2	0,83
6915	Kurs za Windows	2	0,83
6919	Kurs za MS Word za Windows	3	1,25
6937	Kurs za AUTOCAD	3	1,25
8830	Turski - viši ili konverzacijski nivo	2	0,83
8831	Engleski - pocetni nivo	20	8,33
8832	Engleski - srednji nivo	34	14,15
8833	Engleski - viši ili konverzacijski nivo	47	19,51
8841	Italijanski - srednji nivo	1	-
8851	Ruski - viši ili konverzacijski nivo	1	-
9405	Kurs za spasioca davljenika	2	0,83
9903	Položen strucni ispit	22	9,11
9904	Poznavanje rada na racunaru	27	11,21
9905	Poznavanje engleskog jezika	71	29,58
UKUPNO		240	100,00

16. Viškovi radne snage

Na pitanje: „Da li imate viškova radne snage”, od 3.049 ukupno anketiranih poslodavaca potvrdno je odgovorilo njih 268 ili samo 8,8%, odnosno da 91,2% poslodavaca nije procijenilo da ima viškove, što je u periodu tranzicije veoma visoki procenat.. Procijenjeni višak radne snage iznosi 1.451 radnika, što predstavlja 1,4% od ukupne zaposlenosti u uzorku, što je, takodje, mali procenat.

Regionalno posmatrano, daleko najveći suficit radne snage je u Podgorici 670 radnika ili čak 46,2%. Zatim slijede 3 opštine sa viškom koji prelazi 100 radnika (Bijelo Polje 107, Budva 117 i Kotor 167). Ostale opštine su daleko ispod sa velikim rasponom – od 2 do 3 i onih koje su iskazale 50 do 60. Posmatrano po preduzecima i ustanovma jasno se zapaža da su viškovi koncentrisani kod manjeg broja poslodavaca, što upućuje na zaključak da su određene firme nalaze ili u procesu restrukturiranja pa žele da se oslobode kadrova sa neodgovarajućim kvalifikacijama za nove poslove ili su u teškoćama poslovanja. Od 285 poslodavca koji su iskazali viškove, njih 171 ili 60% je navelo da su teškoće u poslovanju odnosno smanjenje proizvodnje glavni uzrok viškova, a za 114 poslodavaca odnosno 40% glavni razlog je neodgovarajuća kvalifikaciona struktura i neodgovarajuće stručne kvalifikacije zaposlenih.

Viškovi radne snage prema veličini poslodavca svrstani u četiri grupe (mikro, mala, srednja i velika) su očekivani. Velika preduzeća i veliki poslodavci iskazali su najveći broj viškova (653 ili 45%). Međutim, veliki poslodavci zapošljavaju najviše radne snage, tako da su njihovi viškovi proporcionalni broju zaposlenih. Zatim slijede

poslodavci srednje velicine, koji su procijenjeni viškovi iznose 400 radnika ili 27%. Na trecem su mala preduzeca, koja zapošljavaju izmedju 10 i 50 radnika. Kod njih su procijenjeni viškovi 69 radnika ili oko 5% od ukupno procijenjenih viškova. I procjene ovakave proporcije su logicne i, sa stanovišta razvoja preduzeca, ocekivane. Mikro i mala preduzeca su pretežno mlada i u najvećem broju slucajeva rijec je o firmama tipa jedan covjek jedna firma, porodicnim firmama, sa malo angažovane radne snage sa strane.

Posmatrano po nivoima obrazovanja, najviše viškova je sa IV stepenom, skoro 50% (616 ili 49,1%); zatim slijede oni sa III stepenom obrazovanja (247 ili 19,7%); na trecem mjestu su oni sa najnižim nivoom (I stepen) obrazovanja (145 ili 11,6%); na cetvrtom mjestu su oni sa V stepenom (137 ili 10,9%), i, najmanje je onih sa najvišim stepenom obrazovanja ciji procenat iznosi svega 0,3%.

U ovom smislu Crna Gora je dosta specificna, jer je uobicajeno da se u zemljama tranzicije najviše viškova pojavljuje kod zaposlenih sa najnižim stepenom obrazovanja. Razlog za ovakvu strukturu viškova u CG treba tražiti u nacinu promovisanja i nagradjivanja u velikim i srednjim industrijskim preduzecima, kada su zaposleni proizvodni radnici i majstori III stepena strucne spreme nastojali da se kroz dodatno obrazovanje domognu radnih mjesta predradnika, poslovođe, šefa smjene i dr. koja su garantovala i bolju zaradu i bolje uslove rada, kao i cinjenica da je u strukturi zaposlenih najviše srednjoškolaca, te se oni nalaze i u najvećem broju za otpuštanje..

Posmatrajuci procijenjene viškove prema preduzecima, može se doci do interesantnog zakljucka. Najveci broj viškova iskazali su poslodavci koji se nalaze u propulzivnim djelatnostima kao što je npr. turizam i u relativno mladim preduzecima kao što su novi prestižni hoteli. Ovo može da znaci da je hotel visoke kategorije koji mora da se bori na tržištu sa oštrom konkurencijom, prepoznao da to može raditi samo sa visokostrucnom i kompetentnom radnom snagom i zbog toga želi da se oslobodi nedovoljno strucnih i nedovoljno obrazovanih kadrova.

Ako se procijenjeni viškovi posmatraju po zanimanjima, da se zapaziti da dominiraju kadrovi administrativno tehnickog profila.

U zakljucku se može reci da iskazani višak od 1.451 radnika u vrijeme prestrukturiranja privrede nije veliki, naprotiv. Medjutim, podaci se mora uzeti sa dozom rezerve. Na to upucuju dva momenta. Na listi poslodavaca koji su iskazali viškove nema preduzeca i ustanova o kojima slušamo i citamo u štampi svaki dan (Željezara, KAP i Prerada, Boksiti, Rudnik mrkog uglja Pljevlja, Željeznica, Luka Bara, rehabilitacioni centar Vrmac, Duvanski kombinat, Duvankomerc, Primorka i niz drugih) da imaju probleme u poslovanju, da imaju viškove radne snage. Imajuci ovo u vidu, nameće se pitanje: zbog cega se ona ne pojavljuju u spisku preduzetnika koji su iskazali viškove. O razlozima možemo nagadjati i oni mogu biti razliciti – nijesu pristali na saradnju i nijesu željeli da odgovore na anketa, nemaju adekvatne kadrovske službe koje bi mogle da procijene viškove, što je teško povjerovati, ili pak, ljudi iz kadrovskih službi nijesu željeli javno saopštiti podatke plašeci se eventualnih posljedica.

Interesantna zapažanja:

- najveći broj viškova iskazala su preduzeća u turizmu, Telekom i drugim prilično mladim ili stabilnim firmama, u prosperitetnim sektorima.
- Istovremeno iskazuju najveću potrebu za RS.
- Zaključak- shvataju zančaj RS i žele da se oslobodne viškova nepotrebnih koje je teško zaposliti (drugi posao u firmi) i potreba za novim kadrovima,

Treba naglasiti da je anketa sprovedena tokom oktobra. Iako se i kod nas počelo sve učestalije govoriti o globalnoj ekonomskoj krizi i njenim posljedicima (prelivanju) na Crnu Goru, ipak bilo je malo indikacija.

III DIO

OCEKIVANO ZAPOŠLJAVANJE U 2009.

17. Očekivani broj zaposlenih (u toku sezone)

Osim stanja u 2008. godini, anketom se željelo saznati kakva su očekivanja poslodavaca u pogledu zapošljavanja u 2009. godini. Kako je faza anketiranja završena u novembru 2008. godine, aktuelnoj globalnoj finansijskoj krizi se nije posvetilo dovoljno pažnje, ili nije shvacena na način na koji je sada poslodavci i svi ostali doživljavaju. U trenutku analize podataka, razmišljanja o krizi su već drugačija i veliki broj poslodavaca već preduzima određene mjere opreza i predostrožnosti, koliko je to moguće. Naravno, u Crnoj Gori se još uvijek ne osjećaju posljedice krize kako je to slučaj u velikim ekonomijama.

Prema predviđanjima poslodavaca, u 2009. će se značajno povećati dinamika na tržištu rada. Predviđa se zapošljavanje 29.788 lica, što je preko 10 000 (ili 60%) više nego u 2008. godini. Struktura očekivanog zapošljavanja po djelatnostima je slična onoj u prethodnoj godini, ali sa određenim promjenama redoslijeda mjesta na ljestvici najvažnijih djelatnosti. Prva dva mjesta i dalje zauzimaju trgovina i hoteli i restorani, koji zajedno učestvuju sa oko 40% i daleko su ispred drugih djelatnosti; saobraćaj sa oko 14% tražnje izbio je na treće mjesto i potisnuo građevinarstvo na četvrto mjesto (oko 10%); preradivačka industrija sa oko 7% je na skromnom petom mjestu, a aktivnosti s nekretninama (6%) veoma blizu. Ono što je interesantno i značajno je predviđanje znatno većeg zapošljavanja u poljoprivredi i šumarstvu, koje se približava učešću preradivačke industrije. Sporiji rast u zapošljavanju predviđa se u državnoj upravi, obrazovanju i zdravstvu što je u skladu sa nacionalnom politikom.

Tabela br. 16. Očekivano zapošljavanje i zapošljavanje u sezoni

Očekivani broj zaposlenih	16.959
Zapošljavanje u sezoni	12.829
Ukupno	29.788

Predviđanja poslodavaca, kada je predstojeće sezona u pitanju, govore da će novih zapošljavanja u tom periodu najviše biti u Podgorici, Budvi i Herceg Novom. Od ukupnog broja predviđenih zapošljavanja u toku sezone, za poslove u Podgorici je planirano 36,60%, u Budvi 22,13% a u Herceg Novom 10,13%. Ove opštine će, ukoliko sve bude teklo po planu, u sezoni omogućiti blizu 70% ukupnog planiranog zapošljavanja.

Djelatnosti u kojima je iskazana najveća potreba za zapošljavanjem u sezoni su slijedeće:

1. Hoteli i restorani	25,93%
2. Saobraćaj, skladištenje i veze	15,17%
3. Trgovina na veliko i malo.....	14,08%
4. Poljoprivreda i šumarstvo.....	12,68%
5. Građevinarstvo.....	8,96%

Navedene djelatnosti cine oko 77% ukupno ocekivanog zapošljavanja u narednoj sezoni.

Navedene djelatnosti imaju tipican sezonski karakter, pa je i logicno da su u okviru njih iskazane i najveće potrebe za zapošljavanjem. Kako je turizam prioritarna privredna grana u Crnoj Gori, on generiše i razvoj ostalih, direktno i indirektno.

Ocekivani broj zaposlenih u toku godine

Najveći broj novih radnih mjesta u 2009. godini, ocekuju iste one opštine koje zauzimaju prva mjesta i u strukturi zapošljavanja u toku sezone. To su:

1. Podgorica	34,89%
2. Budva	19,45%
3. Herceg Novi	9,52%

Navedene opštine planiraju u toku 2009. godine, zaposliti oko 64% ukupnog ocekivanog zapošljavanja u istoj godini. Ovaj obim zapošljavanja je koncentrisan u slijedecim djelatnostima:

1. Trgovina na veliko i malo	18,10%
2. Hoteli i restorani	15,24%
3. Saobraćaj, skladištenje i veze	12,52%
4. Gradevinarstvo	9,92%
5. Aktivnosti u vezi nekretnina	7,47%

Postoje male razlike u redosljedu djelatnosti u strukturi ocekivanog zapošljavanja u sezoni i toku godine, ali uglavnom iste vrste djelatnosti stvaraju mogućnosti novog zapošljavanja u 2009. godini. Takođe, radi se i o istim opštinama u kojima će planirana nova radna mjesta biti locirana. I u ovom slučaju, kao u prethodnom, turizam je pokretač razvoja mnogih drugih djelatnosti koje mu direktno ili indirektno predstavljaju podršku u razvoju.

18. Ocekivane promjene u zaposlenosti u ukupnom broju zaposlenih u narednih 12 mjeseci

Podaci koje su dobijeni anketiranjem poslodavaca u vezi ocekivanih promjena u broju zaposlenih u 2009. godini, u nacelu su uskladeni sa učešćem pojedinih djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti.

Najveći broj novih zaposlenih, ocekuju uglavnom poslodavci čija djelatnost ima pretežno sezonski karakter: turizam i ugostiteljstvo, gradevinarstvo i trgovina.

Kod zanimanja I i II stepena, to su uglavnom trgovinski (46), gradevinski (32) i ugostiteljski (95) manipulantni kao i pomoćni radnici, serviri i sobarice za kojima postoji potreba u prethodno navedenim djelatnostima.

Ocekivano zapošljavanje u 2009. godini u ostalim stepenima, pretežno ce se odnositi na slijedeca zanimanja:

Tabela br 17. Ocekivana zapošljavanja prema zanimanjima i stepenima str. sprema:

III stepen	
- pekar	32,
- obradivac drveta	61,
- rudar i oplemenjivac.....	100,
- bravar.....	55,
- moler-farbar	54,
- tesar	73,
- zidar	66,
- vozac putnickog automobila	60,
- vozac autobusa	45,
- prodavac.....	246,
- kelner	60
IV stepen	
- gradevinski tehnicar.....	24,
- trgovinski tehnicar	104,
- konobar	100,
- tehnicar zaštite imovine	320,
- medicinska sestra	69.
V i VI stepen	
- zidar specijalista	38,
- inženjer gradevine (VI stepen)	24..
VII stepen	
- inženjer arhitekture	19,
- inženjer gradevinarstva	19,
- veterinar	14,
- diplomirani ekonomista	40,
- diplomirani pravnik.....	53,
- novinar	40,
- doktor medicine	22

Zanimanja navedena u svim stepenima, kao što smo vec kazali, pretežno se odnose na djelatnosti sezonskog karaktera, medutim postoje i respektabilne potrebe djelatnosti Državne uprave na koju se odnose iskazane potrebe za diplomiranim pravnicima, ekonomistima. Potrebe Državne uprave su rezultat evropskog puta za koji se opredijelila Crna Gora, Naravno to opredjeljenje namece obavezu ispunjavanja velikog broja obaveza preuzetih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju. Jedna od osnovnih obaveza Crne Gore na tom putu je jacanje administrativnih kapaciteta. U skladu sa tim mora se pristupiti dodatnom obucavanju velikog broja državnih službenika kao i zapošljavanju novih.

Nove obaveze i poslovi zahtijevaju nova znanja i nove vještine, a kao pretpostavka namece se kultura cjeloživotnog ucenja.

IV DIO

SARADNJA SA ZAVODOM ZA ZAPOSŁJAVANJE

19. Barometar zaposlenosti

Barometar zaposlenosti je novina u Anketi poslodavaca i usmjeren je u pravcu povećanja kvaliteta uzorka. Barometar zaposlenosti podrazumijeva uspostavljanje konstantnog uzorka u vremenu, sastavljenog od preduzeca i organizacija. Ovaj uzorak će omogućiti Zavodu informacije o tražnji za radnom snagom svakih 12 mjeseci, kao i kontinuirano praćenje tih poslodavaca što će se odraziti na kvalitet samih podataka.

Na pitanje da li želite da učestvujete u ovom panelu, poslodavci su odgovorili:

Tabela br.18. Odgovor poslodavaca za učešće u panelu:

Kategorija odgovora	Broj poslodavaca	%
DA	2467	80,91
Ne mogu još da odlucim	298	9,77
NE	284	9,32
UKUPNO:	3049	100,00

Podatak da 80,91% anketiranih poslodavaca želi da bude uključeno u ovom panelu govori da je Zavod stekao povjerenje kod poslodavaca, i da su oni prepoznali težnju Zavoda za permanentnim unapređenjem efikasnosti i kvaliteta svojih usluga.

Tabela br.19. Nacin na koji bi poslodavci voljeli da dobijaju i popunjavaju upitnik:

Kategorija odgovora	Broj poslodavaca	%
Telefon	208	7,49
E-mail	576	20,75
Pošta	159	5,73
Posjeta Zavodu	112	4,03
Posjeta iz Zavoda	1721	62,00
UKUPNO:	2776	100,00

Najveći broj anketiranih poslodavaca je izrazilo želju da ih prilikom popunjavanja upitnika posjeti odgovorno lice iz Zavoda za zapošljavanje i to 62%, dok je samo njih 4,03% spremno da dodu u Zavod. Podatak da 20,75% anketiranih poslodavaca želi da im se upitnik šalje e-mail-om govori da ovu vrstu internet komunikacije treba više koristiti u daljem radu sa poslodavcima i na taj način smanjiti troškove Zavoda i uštedjeti vrijeme poslodavca.

20. Saradnja sa Zavodom na angažovanju neophodne radne snage

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca 79,40% je saradivalo sa Zavodom za zapošljavanje na angažovanju neophodne radne snage, dok je sa 20,60% poslodavaca saradnja izostala. Vidovi saradnje između Zavoda i poslodavaca su prikazani u sljedećoj tabeli:

Tabela br.20. Vidovi saradnje sa Zavodom:

Kategorija odgovora	%
Samo u dijelu prijavljivanja slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja)	56,21
Upucivanje kandidata na oglase za posao	11,04
Informacije o uslovima i mogućnostima za obezbjeđivanje potrebne radne snage	12,29
Učešće u odabiru kandidata za zaposlenje (intervjui sa kandidatima, prezentacija kandidata, psihološka selekcija...)	4,01
Učešće u finansiranju zapošljavanja pripravnika	10,54
Učešće u izradi i sprovođenju programa osposobljavanja za zapošljavanje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, usavršavanje)	3,24
Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta	1,80
Ostalo	0,88
SVEGA	100,00

Najizraženiji oblik saradnje između Zavoda i poslodavaca je oglašavanje slobodnih radnih mjesta i on je 56,21 %. Ako se ovi podaci uporede sa podacima iz prošlogodišnje Ankete poslodavaca, vidi se da je ova saradnja gotovo identična. Ovaj trend ukazuje da poslodavci ne koriste usluge i pogodnosti koje im Zavod nudi. Odmah je uočljiv podatak da je usluga odabira kandidata za zaposlenje zabrinjavajuće mala i iznosi svega 4,01%. Uzimajući u obzir da je ova usluga na slobodnom tržištu dosta skupa a za poslodavce od ključnog značaja prilikom zapošljavanja radne snage, trebalo bi više uraditi na promovisanju usluge. Ni ostale usluge koje nudi Zavod nijesu iskorišćene od strane poslodavaca u mjeri u kojoj bi to trebalo, npr.: Izrada i sprovođenje programa osposobljavanja za zapošljavanje 3,24%, Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta 1,80.

21. Očekivanja od Zavoda

Analizom očekivanja poslodavaca od Zavoda za zapošljavanje utvrđene su sljedeće najučestalije potrebe anketiranih poslodavaca:

- obuka i obezbjeđivanje deficitarnih zanimanja,
- ograničenja vezana za finansiranje pripravnika u obimu i sredstvima,

- prekvalifikacija i dokvalifikacija radnika,
- kreditiranje radi zapošljavanja nove radne snage,
- odabir i selekcija kandidata,
- više posjeta od strane Zavoda.

Najveći broj anketiranih poslodavaca svoja očekivanja je usmjerio na obuke i obezbjeđivanje deficitarnih kadrova. Zavod kroz svoje programe aktivnih mjera (obuka, prekvalifikacija i dokvalifikacija) nastoji da otkloni debalans ponude i tražnje i svede ga na, što je moguće, manju mjeru. Uz veoma velike promjene na modernom tržištu rada obrazovanje i obuka ne mogu se posmatrati kao jednokratni proces i zato Zavod ima potencijalno odgovornu ulogu usmjeravajući nezaposlena lica na programe obuka.

Drugo po učestalosti je očekivanje vezano za finansijsku podršku Zavoda u otvaranju novih radnih mjesta. Zavod ima limitirana novčana sredstva i čini sve kako bi ih plasirao na što efikasniji način. Važno je napomenuti da Zavod svoju ulogu na tržištu rada, mora uskladiti sa ekonomskom i socijalnom politikom države, što znači da su njegove aktivnosti uslovljene realnim ambijentom. Zavod će i ubuduće kroz programe aktivnih mjera činiti dodatne napore kako bi što veći broj zainteresovanih poslodavaca postao korisnik usluga Zavoda.

Kada su posjete poslodavcima, od strane Zavoda, u pitanju, Zavod planira da u narednom periodu da akcent na toj vrsti komunikacije sa poslodavcima. To takođe traži usvajanje kvalitativnog pristupa u kome se kritike i primjedbe shvataju kao potencijalni podsticaj za postizanje boljih rezultata. Na taj način će se bolje sagledati potrebe poslodavaca i uticati na njihovo rješavanje.

Primjedbe poslodavaca su većinom usmjerene na:

1. Ažurnost Zavoda na njihove zahtjeve;
2. Administraciju Zavoda;
3. Nedovoljan broj obuka za određena zanimanja (zanatska zanimanja, turističko-ugostiteljska zanimanja)
4. Nedovoljan broj kurseva za određene vještine (rad na računaru, kursevi jezika, kursevi za frizere...);
5. Mali broj sajmovi zapošljavanja;
6. Nedostatak adekvatne/obucene radne snage;
7. Problemi u finansiranju pripravnika.,
8. Nedovoljan broj kredita radi zapošljavanja nove radne snage.

Poslodavci su i u ovom dijelu upitnika skrenuli pažnju na problem sa deficitarnim zanimanjima. Kroz niz predloga i sugestija žele ovaj problem više aktuelizovati, očekuju da i druge institucije uzmu učešća u rješavanju ovog ključnog problema. Neizbježno je napomenuti da je jedan od najvećih razloga postojanja ovakvog deficita radne snage upravo u nedovoljnoj stručnoj osposobljenosti tokom školovanja za sve zahtjevnija radna mjesta i promjenljivo tržište rada.

V DIO

REZIME - SINTEZA

1. Istraživanje: Anketa poslodavaca, je peto po redu godišnje istraživanje kojim Zavod za zapošljavanje konsultuje poslodavce o razlicitim aspektima radne snage, a posebno o zaposlenosti, zapošljavanju, viškovima i manjkovima, obrazovanju i obuci radne snage. Ovogodišnje istraživanje je realizovano na uzorku od 3 049 ili oko 12% poslodavaca, a njime je obuhvaceno 106 000 od 131 000 zaposlenih iz Zavodove baze podaka o poslodavcima, što cini oko 82% zaposlenih. Uzorkom su obuhvaceni prakticno svi poslodavci koji imaju 5 i više zaposlenih. Ovako definisan i odradjeni uzorak je veoma reprezentativan, što rezultate istraživanje cini pouzdanim i relevantnim. Treba ipak napomenuti i imati u vidu da je anketiranje poslodavaca sprovedeno tokom oktobra i pocetkom novembra kada se o globalnoj ekonomskoj krizi i njenim posljedicama na Crnu Goru nije dovoljno znalo, što može imati odredenog uticaja na odgovore poslodavaca, poseno kada su u pitanju viškovi radne snage i ocekivano zapošljavanje u 2009. godini.

2. Crnogorsku privredu i društvo karakteriše dominacija i dalji rast uslužnog sektora. U ukupnom broju preduzetnika daleko najbrojni su mikro i mali poslodavci (84,4%) iz sektora trgovine, turizma i ugostiteljstva. Po učešću u zaposlenosti, medjutim, dominiraju poslodavci srednje velicine i veliki -ove dvije kategorije zajedno imaju preko 70% zaposlenih.

Po djelatnostima dominiraju trgovina, hoteli i restorani koji zajeno imaju preko 42% zaposlenih; preradivacka industrija zapošljava oko 10%, a zatim slijedi spektar djelatnosti sa prilicno ujednacenim učešćem - gradjevinarstvo (oko 5%), saobracaj (6%), aktivnosti u vezi sa nekretninama (7%), državna uprava (5,%), obrazovanje (8%) i ostale komunalne djelatnosti (7%); zdravstvo sa oko 3% je prilicno zaostaje.

3. Raste dinamizam radne snage. Tokom 2008 godine, bilo je 18.140 novozaposlenih, i novozaposlena lica cine oko 17% zaposlenosti u uzorku. Istovremeno je oko 10 000 radnika napustilo zaposlenje (penzionisanje, promjena radnog mjesta i dr.), što govori da se sa dinamiziranjem privrednog rasta i prestrkturiranjem privrede povecavaju mogucnosti zapošljavanja, a samim tim doprinosi se vecoj mobilnost radne snage – napuštanje jednog i nalaženje drugog zaposlenja; poslodavci se, takodje, lakše oslobadjaju viškova radne snage i nedovoljno strucnih i kompetentnih radnika.

4. Prema predvidjanjima poslodavaca, u 2009. ce se znacajno povecati dinamika na tržištu rada. Predvidja se zapošljavanje 29 788 lica, što je preko 10 000 (ili 60%) više nego u 2008.godini. Struktura ocekivanog zapošljavanja po djelatnostima je slična onoj u prethodnoj godini, ali sa odredenim promjenama redosljeda mjesta na ljestvici najvažnijih djelatnosti. Prva dva mjesta i dalje zauzimaju trgovina i hoteli i restorani, koji zajedno ucestvuju sa oko 40% i daleko su ispred drugih djelatnosti; saobaracaj sa oko 14% tražnje izbio je na trece mjesto i potisnuo gradjevinarstvo na cetvrto mjesto(oko 10%); preradivacka industrija sa oko 7% je na skromnom petom mjestu, a aktivnosti s nekretninama (6%) veoma blizu. Ono što je interesantno i znacajno je predvidjanje znatno vecog zapošljavanja u poljoprivredi i šumarstvu, koje se

približava učešću prerađivačke industrije. Sporiji rast u zapošljavnju predviđa se u državnoj upravi, obrazovanju i zdravstvu što je u skladu sa nacionalnom politikom.

5. Obuka i kvalitet radne snage – zaposlenih. Visok nivo formalnog obrazovanja uz malo ulaganja u obuku zaposlenih. Prema strukturi formalnog obrazovanja (preko 25% zaposlenih ima visoko obrazovanje, oko 60% srednje i manje od 14% niže), zaposleni u Crnoj Gori su na nivou ili iznad obrazovnog nivoa zaposlenih u srednje razvijenim zemljama EU. Međutim, postoje velike razlike u ulaganjima u obuku i usavršavanje. U Crnoj Gori, u 2008., godini, samo 6,8% zaposlenih iz uzorka pohađalo je neki vid obuke. Ovaj procenat u zemljama EU je preko 50%. Pored ovog, obuka zaposlenih traje kratko, dominantno se organizuje za zaposlene u trgovini i ugostiteljstvu i pretežno se odnosi na sticanje osnovnih znanja i vještina – osnovna znanja i vještine iz kompjuterske pismenosti i stranih jezika. U prilog ovoj tezi ide i činjenica da tokom 2008. godine, oko 30% poslodavaca nije mogla da popuni raspisan oglas za slobodna radna mjesta, a kao glavni razlog navedeno je (preko 63% odgovora) navelo je da »nema obrazovanih kadrova odgovarajucih profila«. Ohrabruje je, međutim, to što raste broj zaposlenih koji se upućuju na sticanje dodatnih znanja i vještina kao što su menadžment, odnosi sa javnošću, priprema projekata za finansiranje kod razlicitih donatora, kao i to da je sve veci broj lica koja se ukljucuju u razlicite programe obuke za deficitarna zanimanja i za poznate poslodavce, cemu Zavod za zapošljavanje poklanja posebnu pažnju.

6. Visok nivo strukturne nezaposlenosti uprkos činjenici da je ukupan broj tzv. deficitarnih zanimanja nešto manji nego u 2007. godini, ipak, strukturna nezaposlenost ostaje ozbiljana problem crnogorskog tržišta rada. Jedna trecina poslodavaca je navelo da imaju nepopunjena radna mjesta; na listi deficitarnih nalazi se 395 zanimanja, a ukupan broj nedostajucih izvršilaca je 4.072 (u 2007. 4 449). U deficitarnosti dominiraju trgovina i gradjevinarstvo (710 i 705 izvršioaca, što je skupa preko 35%); zatim slijede aktivnosti u vezi s nekretninama..., sa 525 (12,89%), prerađivačka industrija sa 479 (11,73%) izvršilaca; hoteli i restorani sa 477 (12%) su na petom mjestu. Najveci deficit je za izvršiocima III stepena obrazovanja (1.664 ili 41%), zatim slijedi VII stepen sa 737 ili 18%. Najviše se traže muškarci starosti od 25 do 40 (73%); 27% anketiranih poslodavaca smatra da licima koja treba da angažuju nedostaju opšta i posebna znanja, vještine i kompetencije kao što su poznavanje engleskog jezika (72%), poznavanje rada na racunaru (11%), strucni ispit (9%), a nije zanemarljiv procenat onih koji nemaju vozacki ispit „B“ kategorije.

7. Mali broj viškova radne snage-zaposlenih. Od 3. 049 anketiranih poslodavaca da ima viškove izjasnilo se njih 268 tj. 8,8%., što je za period kada se odvija proces tranzicije privrede, mali procenat. Procijenjeni višak radne snage iznosi 1.451 radnika, što predstavlja 1,4% ukupne zaposlenosti u uzorku, što je, takodje, relativno mali broj. Cifre o viškovima, međutim, treba posamtrati u svijetlu činjenice da medju poslodavaca koji su iskazali viškove nema preduzeca i ustanova o kojima slušamo i citamo u štampi svaki dan da imaju problema sa poslovanjem i viškovima radne snage, o cemu se mora voditi racuna pri koncipiranju programa aktivne politike zapošljavnja.

8. Sve bolja saradnja sa Zavodom. Dosadašnja saradnja Zavoda za zapošljavanje i poslodavca je ogranicenog obima i domena. To je pretežno bila saradnja u smislu sticanja odredjene finansijske potpore za angažovanje i placanje pripravnika,

mogućnost sticanja određenih prihoda kroz angažovanje poslodavca u funkciji provajdera obuke i pomoć pri regrutovanju novih kadrova u ograničenom obimu. Poslodavci, međutim, postaju sve više svjesni činjenice da im saradnja sa Zavodom može biti od višestruke koristi – u selekciji kadra za zapošljavanje, obuci viškova i podizanju vještina i kompetencija zaposlenih. U pravcu unapredjenja saradnje, poslodavci su naveli niz novih ideja koje će Zavod pažljivo analizirati i nastojati da implementira u što je moguće većem obimu.

VI DIO

ZAKLJUCCI I PREPORUKE

Sumirajući rezultate istraživanja: Anketa poslodavaca, pokazala je:

- ❶ poslodavci i dalje ulažu malo u obuku i usavršavanje svoje radne snage-zaposlenih,
- ❷ upisna politika u školama i na fakultetima i dalje je pod snažnim uticajem tražnje mladih i njihovih roditelja, a daleko manje pod uticajem nacionalne politike- nacionalnih prioriteta i stvarne tražnje za radnom snagom na tržištu,
- ❸ mladi i njihovi roditelji, koji najviše uticu na izbor škole i zanimanja za svoju djecu, još uvijek nisu dovoljno svjesni da uvođenje tržišne privrede, podrazumijeva i prilagodavanje zahtjevima poslodavaca i stalno usavršavanje i učenje kao i ulaganje u obuku,
- ❹ država, u domenu upisne politike koja se finansira iz budžeta, još uvijek nije jasno definisala podsticajne mehanizme ili oni nisu dovoljni u skladu sa potrebama i zacrtanim nacionalnim prioritetima,
- ❺ zaposleni pojedinačno, ulažu malo u svoju obuku i usavršavanje koje im donosi veću sigurnost, fleksibilnost, zapošljivost i napredovanje,
- ❻ Da bi se proces ulaganja u kadrove intenzivirao i postigla veća izbalansiranost na tržištu rada, neophodno je odlučno i sinhronizovano djelovati na gore navedenim poljima.

VII DIO

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE CRNE GORE

Biro rada _____

Kancelarija _____

BAROMETAR ZAPOSLENOSTI – UPITNIK POSLODAVACA – 2008/2009

VAŽNO:

1. *Cilj ovog istraživanja je da obezbijedi Zavodu za zapošljavanje informacije o promjenama u vezi sa tražnjom na tržištu rada sa ciljem otklanjanja deficita radne snage.*
2. *Sve prikupljene informacije su strogo povjerljive i tretirace se kao takve. Nijedna treća strana neće imati pristup informacijama navedenim u ovom upitniku.*
3. *Navedene informacije neće obavezivati vas ni vaše preduzeće na bilo koji način.*

UPITNIK

DIO I: OPŠTI PODACI

1. Naziv: _____
2. Oblik organizovanja: _____
3. Oblik svojine: _____
4. Datum osnivanja preduzeća: _____
5. Opština: _____ Mjesto: _____
6. Adresa: _____
7. Telefon: _____, Faks: _____ E-mail: _____
8. Kontakt osoba za pitanja zapošljavanja: _____
9. Maticni broj: _____ Registracioni broj: _____
10. Vrsta djelatnosti: _____ Šifra djelatnosti: _____

DIO II: ZAPOSŁJAVANJE U 2008. GODINI

11. Broj zaposlenih u 2008. godini:

Br.	Zaposlenost	Ukupno	Žene
1.	Broj zaposlenih na dan sprovođenja ankete		
2.	Prosječan broj zaposlenih u 2008. godini		

12. Obrazovna struktura zaposlenih na dan anketiranja.
Ako je moguće, molimo navedite tačan broj zaposlenih.

Stepen stručne spreme	Broj zaposlenih
I	
II	
III	
IV	
V	
VI	
VII	
VIII	
UKUPNO	

13. Da li organizujete obuku i usavršavanje svojih zaposlenih.

DA

NE (Ukoliko je odgovor **NE**, molimo vas predjite na pitanje br. 14)

Ukoliko je odgovor **DA**,

13.a - za koja zanimanja

Šifra zanimanja	Naziv zanimanja	Broj zaposlenih koji su prošli obuku

13.b - za koja posebna znanja i vještine

Šifra posebnog znanja	Naziv posebnog znanja	Broj zaposlenih koji su prošli obuku

14. Priliv zaposlenih u 2008. god. (Ako je broj novozaposlenih nula, molimo predjite na pitanje 15.)

Br.	Priliv i odliv radne snage	Ukupno	Žene
1.	Broj novozaposlenih u 2008. god.		
2.	Broj slobodnih radnih mjesta u 2008. god.		
3.	Odliv radne snage u 2008.god.		

14.a Molimo navedite zanimanja novozaposlenih u 2008. god.

Br.	Šifra zanimanja	Naziv zanimanja	Ukupno	Žene
1.				
2.				
3.				
4.				

15. Da li ste imali slobodnih radnih mjesta na koja nijeste mogli nikog da zaposlite ?

- DA** **NE** (Molimo predjite na pitanje 16.)

15.a Koji su razlozi deficitarnosti kadrova:

- a) nema obrazovanih kadrova odgovarajucih profila
- b) kadrovi ne prihvataju ponudene uslove rada
- c) neorganizovanje obuka kod poslodavaca
- d) nešto drugo _____

15.b Ako DA, molimo navedite strukturu deficitarnih zanimanja u 2008. god.:

Br.	Šifra zanimanja	Naziv zanimanja	Pol 1. m 2. ž 3. bez obzira na pol	Starosna grupa 1. do 18 god. 2. 19-24 3. 25-30 4. 31-40 5. 41-50 6. 51-54 7. 55-65	Opšta i posebna tražena znanja, vještine i kompetencije:	
					Šifra posebnog znanja	Naziv posebnog znanja
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						

16. Da li imate viškova radne snage u 2008?

- DA** **NE** (Molimo predite na dio III, pitanje 17.)

16.a Ako DA, molimo navedite strukturu viškova radne snage u 2008. god.:

Br.	Šifra zanimanja	Naziv zanimanja	Višak radnika broj	Opšti i posebni razlozi za višak radne snage:
				1. restrukturiranje proizvodnje 2. smanjenje proizvodnje 3. neodgovarajuca struktura zaposlenih 4. neodgovarajuće strucne kvalifikacije u pogledu novih tehnologija
1.				
2.				
3.				
4.				

DIO III: OCEKIVANO ZAPOSŁJAVANJE U 2009

17. Ocekivani broj zaposlenih		Ukupno
1.	Ocekivani broj zaposlenih u toku sezone	
2.	Ocekivani broj zaposlenih u toku godine	

18. Molimo navedite ocekivane promjene u zaposlenosti u ukupnom broju zaposlenih u narednih 12 mjeseci – pozitivnim brojkama izrazite povecanje, negativnim brojkama izrazite smanjenje zaposlenosti. U slucaju da ne možete da navedete tacan broj, mogli biste ocekivane promjene izraziti znakom “+” ili “-”. (Molimo da, ukoliko je moguće, navedete i obrazovni nivo.)

Br.	Šifra zanimanja	Naziv zanimanja	Ocekivane promjene (broj)		Ocekivane promjene (+ i -)	
			Povecanje:	Smanjenje:	+	-
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						

DIO IV: SARADNJA SA ZAVODOM ZA ZAPOSŁJAVANJE

19. Postojeci barometar zaposlenosti ukljucuje uspostavljanje konstantnog uzorka u vremenu, sastavljenog od preduzeca i organizacija. Ovaj uzorak ce omoguciti Zavodu za zapošljavanje gore navedene informacije u vezi sa tražnjom za radnom snagom svakih 12 mjeseci. Da li želite da učestvujete u tom panelu?

DA Ne mogu još da odlucim. NE (Molimo predjite na pitanje 20.)

19.a Kako biste voljeli da dobijate i popunjavate upitnik?

Telefon E-mail Pošta Posjeta Zavodu Posjeta iz Zavoda

20. Da li ste saradivali sa Zavodom za zapošljavanje na angažovanju neophodne radne snage u 2008. godini?

DA NE (Molimo predjite na pitanje 21.)

20.a Ako da, molimo navedite (zaokružite) relevantne odgovore:

- A. Samo u dijelu prijavljivanja slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja)
- B. Upucivanje kandidata na oglase za posao
- C. Informacije o uslovima i mogućnostima za obezbjedjivanje potrebne radne snage
- D. Učešće u odabiru kandidata za zaposlenje (intervjui sa kandidatima, prezentacija kandidata, psihološka selekcija...)
- E. Učešće u finansiranju zapošljavanja pripravnika
- F. Učešće u izradi i sprovedjenju programa osposobljavanja za zapošljavanje (strucno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, usavršavanje)
- G. Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta
- H. Ostalo (molimo navedite) _____

21. Molimo navedite koje vrste usluga očekujete od Zavoda za zapošljavanje u zadovoljavanju vaših potreba za radnom snagom.

22. Molimo unesite ovdje sugestije i preporuke koje mogu doprinijeti uspješnijoj izradi i sprovođenju planova za zapošljavanje i saradnji između poslodavaca i Zavoda za zapošljavanje u zadovoljavanju vaših potreba u vezi sa radnom snagom i u svrhu opšteg povećanja zaposlenosti:

Ime i prezime osobe
koja je popunila upitnik

Pечат

Potpis ovlaštene osobe - poslodavca

U _____ dana _____ 2008.

HVALA VAM ZA VAŠE VRIJEME I SARADNJU!

PRILOZI:

Tabela: Vrste djelatnosti

A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo
B. Ribarstvo
D. Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom
Đ. Građevinarstvo
E. Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikla i predmeta za licnu upotrebu i domaćinstvo
G. Prerađivačka industrija
I. Finansijsko posredovanje
J. Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti
K. Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
L. Obrazovanje
LJ. Zdravstveni i socijalni rad
M. Ostale komunalne, društvene i licne uslužne aktivnosti
N. Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima
NJ. Eksteritorijalne organizacije i tela
V. Vadenje ruda i kamena
Z. Saobraćaj, skladištenje i veze
Ž. Hoteli i restorani

Tabela br.15.b Struktura deficitarnih zanimanja u 2008. godini

Sifra	Naziv zanimanja	Br. radnika
101801	Manipulant u obradi metala	5
104501	Komunalni higijenicar	17
104502	Cistac prostorija	21
104701	Molersko-farbarski manipulant	15
105201	Gradevinski manipulant	65
109900	Lica bez zanimanja i strucne spreme	185
200121	Pomocnik cvjecara - vrtlara	7
201665	Poslužilac postrojenja za kokilni i kalupni liv	22
201812	Brusac - sjekac metala	13
205200	Pomocni gradevinski radnik	51
206131	Kranovoda	26
206400	Rukovalac robom - pomocni prodavac	11
206500	Pomocni ugostitelj	43
206505	Roštiljdžija	9
206506	Pripremac pica	13
206515	Pomocni kuvar	6
206516	Pomocnik poslasticara	7
206522	Sobarica	17
300502	Pekar	37
300513	Mesar	36
300906	Sekac šume motornom testerom	5
300907	Rukovalac šumskog traktora	18
301000	Preradivac i obradivac drveta	55
301003	Rukovalac mašina za krojenje rezane grade, elemenata i ploca	6
301005	Proizvodac primarnih proizvoda od drveta	10
301035	Stolar za montažu, opravke i održavanje	42
301036	Stolar za dekor i umjetnicke predmete od drveta	11
301512	Rukovalac bagera ciklicnog djelovanja	5
301813	Bravar	40
301815	Limar	18
301816	Autolimar	5
301835	Elektrozavarivac	12
301900	Monter - instalater	16
301905	Brodomonter	10
301907	Monter cjevovoda	8
301972	Vodoinstalater	5
302220	Automehanicar	18
302431	Elektroinstalater	13
302500	Elektromehanicar	5
302564	Autoelektricar	15
303111	Pirotehnicar	15
303600	Graficar	7
304701	Moler - farbar	44
304721	Metalofarbar - lakirer	9
305201	Armirac	124

305203	Tesar	214
305204	Zidar	210
305205	Vatrostalni zidar	16
305207	Izolater	14
305231	Rukovalac jednostavnih građevinskih mašina	14
305302	Grđevinski keramičar	24
305308	Kamenorezac	12
305600	Vozac drumskog vozila	48
305601	Vozac traktora	5
305602	Vozac putničkog automobila	16
305604	Vozac teretnjaka	6
305605	Vozac autobusa	14
306400	Prodavac	86
306461	Magacioner	6
306500	Ugostitelj	16
306513	Kelner	118
306515	Kuvar jednostavnih jela	62
306516	Poslastičar jednostavnih poslastica	8
306517	Točilac pica	28
307201	Zaštitar imovine - portir	40
309640	Frizer za žene	15
309651	Kozmetičarski saradnik	7
309901	SSS-III	22
400900	Šumarski tehničar	5
401000	Tehničar prerade i obrade drveta	16
401542	Miner	5
402251	Servisni mehaničar za birotehničke mašine	5
405200	Grđevinski tehničar	23
406400	Trgovacki tehničar	35
406513	Konobar	113
406515	Kuvar	49
406516	Poslastičar	7
406531	Turistički tehničar	6
406700	Ekonomski tehničar	5
406721	Knjižigovoda	22
407501	Vaspitač	6
409002	Medicinska sestra	25
409200	Farmaceutski tehničar	20
409901	SŠS-IV	15
409903	SSS tehničkog smjera	32
409904	SSS društvenog smjera	18
501675	Topioničar za čelični liv - specijalista	28
501678	Topioničar za livacke modele - specijalista	10
503600	Grafičar - specijalista	5
505200	Grđevinski tehničar - specijalista	100
505201	Armirač - specijalista	70
505203	Tesar - specijalista	35
505204	Zidar - specijalista	27
506513	Konobar - specijalista	42

506515	Kuvar - specijalista	17
506517	Barmen	27
509641	Frizer - specijalista	6
612600	Inženjer elektrotehnike za elektroniku	5
615200	Inženjer građevinarstva	25
616453	Komercijalista	13
616532	Turistički vodič	5
616600	Menadžer	19
616700	Ekonomista za finansije, računovodstvo i bankarstvo	11
617502	Nastavnik razredne nastave	10
617601	Nastavnik matematike	5
618691	Muzičar	20
619000	Viša medicinska sestra - viši medicinski tehničar	11
625912	Pilot aviona - specijalista	12
710401	Veterinar	20
711500	Diplomirani inženjer rudarstva	5
711800	Diplomirani mašinski inženjer	10
712100	Diplomirani mašinski inženjer za proizvodno mašinstvo	10
712400	Diplomirani inženjer elektrotehnike za energetiku	10
712500	Diplomirani inženjer elektrotehnike za elektromehaniku	6
712600	Diplomirani inženjer elektrotehnike za elektroniku	5
715100	Diplomirani inženjer arhitekture	40
715200	Diplomirani inženjer građevinarstva	79
716700	Diplomirani ekonomista za opštu ekonomiju, bankarstvo i finansije (VII/1 SSS)	22
716710	Diplomirani ekonomista	23
716800	Diplomirani pravnik	50
716923	Informaticar	7
717502	Profesor razredne nastave	5
717527	Profesor italijanskog jezika	8
717534	Profesor engleskog jezika	18
717569	Profesor muzičke grupe predmeta	24
717586	Profesor klavira	11
717601	Profesor matematike	28
717602	Profesor fizike	10
718220	Psiholog	13
718641	Glumac	10
718711	Voditelj knjige snimanja	6
718721	Novinar	13
719000	Doktor medicine	16
719001	Ljekar opšte medicine	31
719100	Doktor stomatologije	10
719200	Diplomirani farmaceut	25
719900	VSS	12
719901	VSS društvenog smjera	9
719902	VSS tehničkog smjera	5
395	UKUPNO:	4.072

*U tabeli su prikazana zanimanja gdje je broj radnika iznad 5.

Tabela br.15.b.2. Pregled deficitarnih zanimanja po stepenu strucne spreme

Sifra	Naziv zanimanja	Br. radnika
I stepen		
101801	Manipulant u obradi metala	5
104501	Komunalni higijenicar	17
104502	Cistac prostorija	21
104701	Molersko-farbarski manipulant	15
105201	Gradevinski manipulant	65
109900	Lica bez zanimanja i strucne spreme	185
Ukupno:		322
II stepen		
200121	Pomocnik cvjecara - vrtlara	7
201665	Poslužilac postrojenja za kokilni i kalupni liv	22
201812	Brusac - sjekac metala	13
205200	Pomocni gradevinski radnik	51
206131	Kranovoda	26
206400	Rukovalac robom - pomocni prodavac	11
206500	Pomocni ugostitelj	43
206505	Roštiljdžija	9
206506	Pripremac pica	13
206515	Pomocni kuvar	6
206516	Pomocnik poslasticara	7
206522	Sobarica	17
Ukupno		258
III stepen		
300502	Pekar	37
300513	Mesar	36
300906	Sekac šume motornom testerom	5
300907	Rukovalac šumskog traktora	18
301000	Preradivac i obradivac drveta	55
301003	Rukovalac mašina za krojenje rezane grade, elemenata i ploca	6
301005	Proizvodac primarnih proizvoda od drveta	10
301035	Stolar za montažu, opravke i održavanje	42
301036	Stolar za dekor i umjetnicke predmete od drveta	11
301512	Rukovalac bagera ciklicnog djelovanja	5
301813	Bravar	40
301815	Limar	18
301816	Autolimar	5
301835	Elektrozavarivac	12
301900	Monter - instalater	16
301905	Brodomonter	10
301907	Monter cjevovoda	8
301972	Vodoinstalater	5
302220	Automehanicar	18
302431	Elektroinstalater	13
302500	Elektromehanicar	5
302564	Autoelektricar	15

303111	Pirotehničar	15
303600	Grafičar	7
304701	Moler - farbar	44
304721	Metalofarbar - lakirer	9
305201	Armirac	124
305203	Tesar	214
305204	Zidar	210
305205	Vatrostalni zidar	16
305207	Izolater	14
305231	Rukovalac jednostavnih građevinskih mašina	14
305302	Grđevinski keramičar	24
305308	Kamenorezac	12
305600	Vozac drumskog vozila	48
305601	Vozac traktora	5
305602	Vozac putničkog automobila	16
305604	Vozac teretnjaka	6
305605	Vozac autobusa	14
306400	Prodavac	86
306461	Magacioner	6
306500	Ugostitelj	16
306513	Kelner	118
306515	Kuvar jednostavnih jela	62
306516	Poslastičar jednostavnih poslastica	8
306517	Tocilac pica	28
307201	Zaštitar imovine - portir	40
309640	Frizer za žene	15
309651	Kozmetičarski saradnik	7
309901	SSS-III	22
Ukupno		1.664
IV stepen		
400900	Šumarski tehničar	5
401000	Tehničar prerade i obrade drveta	16
401542	Miner	5
402251	Servisni mehaničar za birotehničke mašine	5
405200	Grđevinski tehničar	23
406400	Trgovacki tehničar	35
406513	Konobar	113
406515	Kuvar	49
406516	Poslastičar	7
406531	Turistički tehničar	6
406700	Ekonomski tehničar	5
406721	Knjigovoda	22
407501	Vaspitač	6
409002	Medicinska sestra	25
409200	Farmaceutski tehničar	20
409901	SŠS-IV	15
409903	SSS tehničkog smjera	32
409904	SSS društvenog smjera	18
Ukupno		497

V stepen		
501675	Topionicar za celicni liv - specijalista	28
501678	Topionicar za livacke modele - specijalista	10
503600	Graficar - specijalista	5
505200	Gradevinski tehnicar - specijalista	100
505201	Armirac - specijalista	70
505203	Tesar - specijalista	35
505204	Zidar - specijalista	27
506513	Konobar - specijalista	42
506515	Kuvar - specijalista	17
506517	Barmen	27
509641	Frizer - specijalista	6
Ukupno		402
VI stepen		
612600	Inženjer elektrotehnike za elektroniku	5
615200	Inženjer gradevinarstva	25
616453	Komercijalista	13
616532	Turisticki vodac	5
616600	Menadžer	19
616700	Ekonomista za finansije, racunovodstvo i bankarstvo	11
617502	Nastavnik razredne nastave	10
617601	Nastavnik matematike	5
618691	Muzicar	20
619000	Viša medicinska sestra - viši medicinski tehnicar	11
625912	Pilot aviona - specijalista	12
Ukupno:		192
VII stepen		
710401	Veterinar	20
711500	Diplomirani inženjer rudarstva	5
711800	Diplomirani mašinski inženjer	10
712100	Diplomirani mašinski inženjer za proizvodno mašinstvo	10
712400	Diplomirani inženjer elektrotehnike za energetiku	10
712500	Diplomirani inženjer elektrotehnike za elektromehaniku	6
712600	Diplomirani inženjer elektrotehnike za elektroniku	5
715100	Diplomirani inženjer arhitekture	40
715200	Diplomirani inženjer gradevinarstva	79
716700	Diplomirani ekonomista za opštu ekonomiju, bankarstvo i finansije	22
716710	Diplomirani ekonomista	23
716800	Diplomirani pravnik	50
716923	Informaticar	7
717502	Profesor razredne nastave	5
717527	Profesor italijanskog jezika	8
717534	Profesor engleskog jezika	18
717569	Profesor muzicke grupe predmeta	24
717586	Profesor klavira	11
717601	Profesor matematike	28
717602	Profesor fizike	10
718220	Psiholog	13
718641	Glumac	10

718711	Voditelj knjige snimanja	6
718721	Novinar	13
719000	Doktor medicine	16
719001	Ljekar opšte medicine	31
719100	Doktor stomatologije	10
719200	Diplomirani farmaceut	25
719900	VSS	12
719901	VSS društvenog smjera	9
719902	VSS tehnickog smjera	5
Ukupno		737
395	UKUPNO:	4.072

15.b.3. Struktura deficitarnih zanimanja po polu

Zanimanja	Muškarci	Žene	Bez obzira na pol
101801 Manipulant u obradi metala	0	5	0
104501 Komunalni higijenicar	0	2	15
104502 Cistac prostorija	3	13	5
104701 Molersko-farbarski manipulant	15	0	0
105201 Gradevinski manipulant	65	0	0
109900 Lica bez zanimanja i strucne spreme	115	20	50
200121 Pomocnik cvjecara - vrtlara	6	0	1
200502 Pomocnik pekara	0	0	2
201665 Poslužilac postrojenja za kalupni liv	22	0	0
201812 Brusac - sjekac metala	13	0	0
205200 Pomocni gradevinski radnik	51	0	0
206131 Kranovoda	26	0	0
206400 Rukovalac robom - pomocni prodavac	6	5	0
206500 Pomocni ugostitelj	10	6	27
206505 Roštiljdžija	2	0	7
206506 Pripremac pica	2	0	11
206516 Pomocnik poslasticara	0	0	7
206522 Sobarica	0	17	0
209940 Pomocni fotograf	0	3	0
300502 Pekar	11	1	25
300513 Mesar	11	0	25
300906 Sekac šume motornom testerom	5	0	0
300907 Rukovalac šumskog traktora	4	0	14
301000 Preradivac i obradivac drveta	2	0	53
301003 Rukovalac mašina za krojenje rezane grade,	6	0	0
301005 Proizvodac primarnih proizvoda od drveta	0	0	10
301025 Krojac furnira	3	0	0
301035 Stolar za montažu, opravke i održavanje	30	0	12
301036 Stolar za dekor i umjetnicke predmete od drveta	11	0	0
301512 Rukovalac bagera ciklicnog djelovanja	5	0	0
301813 Bravar	40	0	0
301815 Limar	18	0	0
301816 Autolimar	5	0	0
301835 Elektrozavarivac	12	0	0
301836 Zavarivac - rezac gasom	2	0	0
301900 Monter - instalater	16	0	0
301905 Brodomonter	10	0	0
301907 Monter cjevovoda	8	0	0
301972 Vodoinstalater	5	0	0
302220 Automehanicar	18	0	0
302431 Elektroinstalater	13	0	0
302500 Elektromehanicar	5	0	0
302564 Autoelektricar	13	0	2
303111 Pirotehnicar	0	0	15

303600 Graficar	0	0	7
304701 Moler - farbar	43	0	1
304721 Metalofarbar - lakirer	3	0	2
305201 Armirac	121	0	3
305202 Betonirac	3	0	0
305203 Tesar	191	0	23
305204 Zidar	201	0	9
305302 Gradevinski keramigar	17	0	7
305600 Vozac drumskog vozila	31	0	17
306400 Prodavac	1	33	52
306500 Ugostitelj	0	3	13
306513 Kelner	16	5	97
306515 Kuvar jednostavnih jela	0	4	58
306516 Poslasticar jednostavnih poslastica	0	0	8
306517 Tocilac pica	2	1	25
309640 Frizer za žene	0	4	11
309901 SSS-III	12	0	10
401000 Tehnicar prerade i obrade drveta	4	0	12
402251 Servisni mehanicar za birotehnicke maš.	0	0	5
405200 Gradevinski tehnicar	15	0	8
406400 Trgovacki tehnicar	3	14	18
406513 Konobar	25	11	77
406515 Kuvar	3	5	41
406516 Poslasticar	0	2	5
406531 Turisticki tehnicar	0	0	6
406721 Knjigovoda	0	2	20
409000 Medicinski tehnicar	0	0	5
409200 Farmaceutski tehnicar	0	3	17
409901 SŠS-IV	2	1	12
409904 SSS društvenog smjera	0	0	18
503600 Graficar - specijalista	0	0	5
506513 Konobar - specijalista	1	0	41
506515 Kuvar - specijalista	0	2	15
506517 Barmen	2	2	23
509641 Frizer - specijalista	0	0	6
615200 Inženjer gradevinarstva	3	0	22
616453 Komercijalista	0	0	13
616600 Menadžer	1	1	17
616700 Ekonomista za finansije, racunovod. i bankar	0	1	10
617502 Nastavnik razredne nastave	0	0	10
617601 Nastavnik matematike	0	0	5
618691 Muzicar	0	0	20
619000 Viša medicinska sestra - viši medicinski tehnicar	0	0	11
625912 Pilot aviona - specijalista	0	0	12
710401 Veterinar	1	1	18
710500 Diplomirani inženjer prehrambene tehnologije	0	0	5
711800 Diplomirani mašinski inženjer	2	0	8
712100 Dip. mašinski inženjer za proizvodno mašinstvo	1	0	9
712400 Diplomirani inž. elektrotehnike za energetiku	1	0	9

712500 Diplomirani inž elektrotehnike za elektromeh.	0	0	6
715100 Diplomirani inženjer arhitekture	3	1	36
715200 Diplomirani inženjer građevinarstva	22	0	57
716700 Dipl. Ekonom. za opštu ekonomiju, bank. i fina	1	1	20
716710 Diplomirani ekonomista	2	1	20
716800 Diplomirani pravnik	2	1	47
716923 Informaticar	1	0	6
717527 Profesor italijanskog jezika	0	0	8
717534 Profesor engleskog jezika	0	0	18
717569 Profesor muzicke grupe predmeta	1	0	23
717586 Profesor klavira	0	0	11
717601 Profesor matematike	0	0	28
717602 Profesor fizike	0	0	10
718220 Psiholog	0	0	13
718641 Glumac	0	0	10
718711 Voditelj knjige snimanja	0	0	6
718721 Novinar	0	0	13
719000 Doktor medicine	0	0	16
719001 Ljekar opšte medicine	0	0	31
719100 Doktor stomatologije	0	0	10
719200 Diplomirani farmaceut	1	8	16
719900 VSS	0	0	12
719901 VSS društvenog smjera	0	0	9
719902 VSS tehnickog smjera	0	0	5
Ukupno : 4.072	1914	253	1905

Tabela 21. Novozaposleni po zanimanjima u 2008. godini*.

Zanimanje novozaposlenih	Ukupno	Zene
100501 Manipulant u prehrambenoj proizvodnji	30	9
100531 Manipulant u proizvodnji pica	12	3
101901 Montersko-instalaterski manipulant	28	1
102401 Elektroenergetski manipulant	30	0
104501 Komunalni higijenicar	51	4
104502 Cistac prostorija	156	138
105201 Gradevinski manipulant	78	0
105601 Saobracajno - transportni manipulant	43	0
106401 Trgovinski manipulant	261	156
106501 Ugostiteljsko - turistički manipulant	83	57
109900 Lica bez zanimanja i strucne spreme	1059	363
200500 Pomocni - priuceni preradivac hrane i pica	13	11
200502 Pomocnik pekara	17	1
200900 Pomocni - priuceni šumar	28	0
200906 Pomocnik rukovaoca mehanizacije u šumarstvu	10	0
201000 Pomocni - priuceni preradivac i obradivac drveta	25	5
201034 Pomocni stolar	11	1
201800 Pomocni - priuceni obradivac metala	10	0
201813 Pomocnik bravara	12	0
201848 Izradivac žicanih mreža i tkanina	12	0
202200 Pomocni - priuceni mehanicar, mašinista	25	0
204504 Perac rublja	15	15
205200 Pomocni gradevinski radnik	92	0
205602 Vozac lakih motornih vozila	55	1
206111 Vozac viljuškara	15	0
206400 Rukovalac robom - pomocni prodavac	227	130
206401 Dostavljac robe	18	1
206500 Pomocni ugostitelj	226	141
206505 Roštiljdžija	21	8
206506 Pripremac pica	28	7
206513 Servir	73	60
206515 Pomocni kuvar	104	64
206522 Sobarica	203	205
207100 Pomocni administrativni radnik	10	8
207102 Kurir	17	5
207201 Cuvar	83	0
300502 Pekar	101	39
300513 Mesar	187	39
300900 Šumar	18	3
300906 Sekac šume motornom testerom	19	0
301000 Preradivac i obradivac drveta	59	10
301002 Rukovalac mašina za razrezivanje trupaca	17	0
301035 Stolar za montažu, opravke i održavanje	77	1
301800 Obradivac metala	10	0
301813 Bravar	53	0
301836 Zavarivac - rezac gasom	14	0

301900 Monter - instalater	24	0
301948 Monter kotrljajucih ležaja	11	4
301972 Vodoinstalater	13	0
302200 Mehanicar, mašinista, mašinbravar	21	1
302220 Automehanicar	45	0
302400 Elektromonter - instalater	46	0
302431 Elektroinstalater	16	0
304023 Šivac konfekcije	12	10
304221 Obucar	23	16
304701 Moler - farbar	23	0
305201 Armirac	101	0
305203 Tesar	95	0
305204 Zidar	166	0
305231 Rukovalac jednostavnih gradevinskih mašina	78	0
305251 Putar	48	0
305301 Podopolagac	30	0
305600 Vozac drumskog vozila	145	1
305601 Vozac traktora	12	0
305602 Vozac putnickog automobila	206	3
305604 Vozac teretnjaka	105	0
305605 Vozac autobusa	27	0
305611 Kondukter u drumskom saobraćaju	10	2
305713 Vozac motornih pružnih vozila	10	0
306001 Poštar	47	0
306400 Prodavac	1191	850
306411 Prodavac robe svakodnevne potrošnje	18	11
306425 Prodavac u maloprodaji namještaja	25	20
306427 Prodavac u maloprodaji naftnih derivata i gasa	12	0
306435 Prodavac u maloprodaji mješovite robe	10	5
306461 Magacioner	121	8
306500 Ugostitelj	32	14
306513 Kelner	428	150
306515 Kuvar jednostavnih jela	141	61
306516 Poslasticar jednostavnih poslastica	15	14
306517 Tocilac pica	167	69
306702 Kasir	20	15
306703 Inkasant	45	8
307101 Administrator	11	11
307111 Daktilograf	15	15
307201 Zaštitar imovine - portir	30	0
307221 Rukovalac vatrogasnom opremom	2	0
309640 Frizer za žene	19	18
309901 SSS-III	249	146
400400 Veterinarski tehnicar	11	2
400900 Šumarski tehnicar	19	2
401000 Tehnicar prerade i obrade drveta	11	0
401600 Metalurški tehnicar	34	0
402000 Mašinski tehnicar - konstruktor	35	18
402200 Mašinski tehnicar - tehnolog održavanja mašina	13	3
402400 Elektrotehnicar energetike	76	1

402561 Elektromehanicarski tehnicar održavanja opreme, proizvodnih mašina i pogona	26	0
402600 Elektrotehnicar elektronike	32	0
402700 Elektrotehnicar za telekomunikacije	23	0
403101 Hemijski tehnicar	11	7
405200 Građevinski tehnicar	27	5
405261 Tehnicar građevinskih osnovnih radova	16	0
405600 Tehnicar drumskog saobraćaja	10	5
405604 Vozac teretnog motornog vozila	105	0
405605 Vozac autobusa	24	0
405931 Vazduhoplovna stjuardesa	26	26
406400 Trgovacki tehnicar	907	722
406421 Prodavac prehrambene robe	11	6
406427 Prodavac naftnih derivata i gasa	58	0
406435 Prodavac mješovite robe	22	18
406453 Komercijalni tehnicar	23	12
406513 Konobar	641	193
406515 Kuvar	209	120
406516 Poslasticar	25	23
406523 Recepcionar	62	48
406531 Turisticki tehnicar	27	19
406700 Ekonomski tehnicar	115	64
406702 Blagajnik	27	22
406721 Knjigovoda	60	48
406901 Racunarski operater	87	55
407100 Administrativni tehnicar	76	64
407121 Administrativno - tehnicki sekretar	14	12
407201 Tehnicar zaštite imovine	36	2
407221 Vatrogasac	10	0
407501 Vaspitac	62	61
408201 Maturant gimnazije	61	31
408721 Novinarski reporter	23	11
408751 Tehnicar propagande	12	7
409000 Medicinski tehnicar	79	73
409002 Medicinska sestra	93	79
409082 Fizioterapeutska sestra	38	27
409200 Farmaceutski tehnicar	66	57
409901 SŠS-IV	62	26
409902 SSS opšteg, tehnickog ili društvenog smjera	186	79
409903 SSS tehnickog smjera	59	27
409904 SSS društvenog smjera	107	52
409905 SSS opšteg smjera	50	24
505604 Vozac teretnog motornog vozila - specijalista	29	0
506400 Prodavac - specijalista	18	16
506441 Trgovacki aranžer propagandista	12	4
506455 Trgovacki putnik	31	17
506515 Kuvar - specijalista	13	6
506517 Barmen	39	2
506751 Carinik	20	4
507121 Poslovni sekretar	50	46

509641 Frizer - specijalista	11	9
610100 Poljoprivredni inženjer za proizvodnju bilja	12	7
611800 Mašinski inženjer	11	1
612800 Inženjer elektrotehnike za racunarsku tehniku	12	3
615200 Inženjer gradevinarstva	20	6
616400 Ekonomista za robni promet u trgovini	43	14
616453 Komercijalista	100	44
616532 Turisticki vodici	27	8
616600 Menadžer	86	33
616700 Ekonomista za finansije, racunovodstvo i bankarstvo	124	70
616800 Pravnik	50	40
617501 Vaspitac predškolske djece	25	25
617502 Nastavnik razredne nastave	39	30
618691 Muzicar	19	7
619082 Fizioterapeut	42	35
625912 Pilot aviona - specijalista	13	1
711800 Diplomirani mašinski inženjer	29	3
712400 Diplomirani inženjer elektrotehnike za energetiku	39	14
712500 Diplomirani inženjer elektrotehnike za elektromehaniku	15	4
712600 Diplomirani inženjer elektrotehnike za elektroniku	19	1
712800 Diplomirani inženjer elektrotehnike za racunar. tehniku	10	3
712883 Bachelor primjenjenog racunarstva	16	6
714506 Komunalni inspektor	23	8
715100 Diplomirani inženjer arhitekture	38	13
715200 Diplomirani inženjer gradevinarstva	43	13
715800 Diplomirani inženjer za vodni saobraćaj	18	5
716700 Dipl. ekonomista za opštu ekonomiju, bank. i finansije	84	40
716710 Diplomirani ekonomista	185	92
716800 Diplomirani pravnik	172	104
717502 Profesor razredne nastave	118	95
717515 Profesor srpskohrvatskog jezika	20	16
717527 Profesor italijanskog jezika	11	9
717534 Profesor engleskog jezika	87	74
717552 Profesor sociologije	10	9
717569 Profesor muzicke grupe predmeta	10	9
717579 Profesor fizicke kulture	33	6
717599 Profesor	13	9
717601 Profesor matematike	22	13
717611 Profesor biologije	16	9
717612 Profesor geografije	11	7
718301 Matematicar	16	13
718330 Biolog	24	4
718721 Novinar	38	31
718851 Organizator kulturnih aktivnosti	10	5
719000 Doktor medicine	78	51
719001 Ljekar opšte medicine	39	23
719200 Diplomirani farmaceut	13	13
719900 VSS	102	74
719901 VSS društvenog smjera	26	14
726792 Savjetnik za ekonomska pitanja	16	14

726824 Diplomata	12	12
UKUPNO CRNA GORA	18140	8229

* Podaci u tabeli uključuju ona zanimanja kod kojih je broj izvršilaca veći od 10.

Tabela 22. Očekivani broj zaposlenih (u toku sezone)

Opština	OČEKIVANI BROJ RADNIH MJESTA U SEZONI																	
	A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	B. Ribarstvo	V. Vadjenje ruda i kamena	G. Preradivačka industrija	D. Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	D.J. Gradjevinarstvo	E. Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikla i predmeta za licnu upotrebu i domacinstvo	Ž. Hoteli i restorani	Z. Saobracaj, skladištenje i veze	I. Finansijsko posredovanje	J. Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	K. Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	L. Obrazovanje	L.J. Zdravstveni i socijalni rad	M. Ostale komunalne, društvene i licne uslužne aktivnosti	N. Privatna domacinstva sa zaposlenim licima	NJ. Eksteritorijalne organizacije i tela	Ukupno
ANDRIJEVICA	0	4	0	10	4	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19
BAR	0	20	0	2	5	30	65	132	32	0	12	0	1	0	48	0	0	347
BERANE	0	0	0	109	0	70	130	7	7	0	0	0	19	0	50	0	0	392
BIJELO POLJE	30	0	0	6	0	15	5	0	2	0	0	0	0	0	5	0	0	63
BUDVA	0	0	0	49	0	121	177	2187	179	0	10	13	0	21	82	0	0	2839
CETINJE	0	0	0	12	0	350	24	80	2	0	0	0	0	0	12	0	0	480
DANILOVGRAD	1	0	0	6	0	55	1	6	0	0	300	0	0	0	0	0	0	369
HERCEG NOVI	0	8	0	92	0	35	437	321	80	0	97	37	0	133	59	0	0	1299
KOLAŠIN	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	0	4	0	0	0	0	0	19
KOTOR	4	0	0	24	0	2	111	120	33	0	1	0	0	2	12	0	0	309
MOJKOVAC	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
NIKŠIĆ	30	0	0	103	7	29	46	4	3	0	0	0	0	0	15	0	0	237
PLAV	0	0	0	54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	54
PLJEVLJA	4	0	0	107	0	60	80	13	5	0	3	25	8	1	64	0	0	370
PLUŽINE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PODGORICA	1546	11	0	175	0	370	462	133	1502	16	104	172	98	3	104	0	0	4696
ROŽAJE	0	0	0	10	0	0	2	2	0	0	1	100	0	0	2	0	0	117
ŠAVNIK	0	0	0	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	0	0	50
TIVAT	0	0	0	19	0	7	69	155	86	0	1	3	0	7	22	0	0	369
ULCINJ	12	21	0	81	20	5	184	141	15	33	6	0	159	6	40	0	0	723
ŽABLJAK	0	0	0	11	6	0	12	11	0	0	0	20	1	0	6	0	0	67
UKUPNO	1627	64	0	880	72	1149	1806	3327	1946	49	535	374	286	173	541	0	0	12829

Tabela 23. Ocekivani broj zaposlenih (u toku godine)

Opština	OCEKIVANI BROJ RADNIH MJESTA U TOKU GODINE																	
	A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	B. Ribarstvo	V. Vadjenje ruda i kamena	G. Preradiivačka industrija	D. Proizvodnja i snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom	D.J. Gradjevinarstvo	E. Trgovina na veliko i trgovina na malo; opravka motornih vozila, motocikla i predmeta za licnu upotrebu i domacinstvo	Ž. Hoteli i restorani	Z. Saobracaj, skladištenje i veze	I. Finansijsko posredovanje	J. Aktivnosti u vezi s nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	K. Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	L. Obrazovanje	L.J. Zdravstveni i socijalni rad	komunalne, društvene i licne uslužne aktivnosti	N. Privatna domacinstva sa zaposlenim licima	N.J. Eksteritorijalne organizacije i tela	Ukupno
ANDRIJEVICA	0	2	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	11
BAR	0	0	0	12	7	112	63	132	53	1	24	10	6	2	53	0	2	477
BERANE	0	1	150	19	5	4	57	9	40	3	3	2	35	13	5	0	0	346
BIJELO POLJE	66	0	6	57	5	67	172	70	44	2	320	19	18	13	7	0	0	866
BUDVA	0	0	0	82	266	356	428	1330	170	129	99	13	174	129	122	0	0	3298
CETINJE	0	0	0	18	7	550	53	70	2	1	0	2	3	3	45	0	0	754
DANILOVGRAD	5	0	0	15	9	57	16	6	0	0	308	4	1	0	1	0	0	422
HERCEG NOVI	0	8	0	141	0	49	607	312	90	5	164	47	6	109	77	0	0	1615
KOLAŠIN	0	0	0	8	12	0	2	15	1	0	1	8	3	0	0	0	0	50
KOTOR	4	0	0	32	0	0	196	113	39	3	21	6	12	11	28	0	0	465
MOJKOVAC	0	0	0	107	4	23	17	7	0	0	0	0	2	0	2	0	0	162
NIKŠIĆ	0	1	0	134	178	35	180	10	5	2	22	6	85	19	8	0	0	685
PLAV	0	0	0	14	3	0	5	10	0	0	0	0	8	0	0	0	0	40
PLJEVLJA	5	0	0	27	37	13	174	12	15	1	6	72	31	15	24	0	0	432
PLUŽINE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0	0	13
PODGORICA	38	309	0	297	0	399	877	187	1520	366	281	801	611	32	199	0	0	5917
ROŽAJE	0	0	0	3	0	0	1	3	7	2	1	1	3	10	2	0	0	33
ŠAVNIK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
TIVAT	0	0	0	19	0	12	69	180	101	0	11	10	0	24	28	0	0	454
ULCINJ	12	17	0	81	220	5	130	110	36	33	6	0	159	6	37	0	0	852
ŽABLJAK	0	0	0	11	3	0	15	8	0	0	0	19	3	0	6	0	0	65
UKUPNO	130	338	156	1077	756	1682	3068	2584	2123	548	1267	1020	1162	386	660	0	2	16959

